

Opettajien käsitykset tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämisestä tunnetaitokasvatuksen tukena

Kandidaatintutkielma
Opettajankoulutuslaitos

Laatija:
Kerttu Kapuinen

7.4.2025
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Tutkinto-ohjelma, oppiaine: Luokanopettajan tutkinto-ohjelma, kasvatustiede

Tekijä: Kerttu Kapuinen

Otsikko: Opettajien käsitykset tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämisestä tunnetaitokasvatuksen tukena

Ohjaaja: Yliopistonlehtori Juulia Landenperä

Sivumäärä: 44 sivua

Päivämäärä: 7.4.2025

Tiivistelmä

Tässä tutkimuksessa tutkittiin opettajien käsityksiä tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämisestä tunnetaitokasvatuksen tukena. Aihe on tärkeä tutkittavaksi, sillä tunnetaitojen merkitys lapsen kehityksen kannalta on suuri ja kirjallisuus voidaan nähdä yhtenä keskeisimpänä tunnetaitokasvatuksen keinona. Aihetta tarkasteltiin Fanni- sekä Miu-tunnetaitokirjojen avulla. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaisia hyödyntämismahdollisuuksia opettajat näkivät tunnetaitokirjallisuudessa. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin opettajien käsityksiä tunnetaitojen merkityksistä sekä tunnetaitojen opettamisesta. Tutkimuksen toisena tavoitteena oli selvittää, kuinka tärkeäksi opettajat kokivat tunnetaitojen opetuksen sekä kuinka tuttua tunnetaitokirjallisuuden hyödyntäminen opettajille on.

Tutkimus toteutettiin kahtena tapaustutkimuksena, joissa tutkittiin yhtä varhaiskasvatuksen opettajaa sekä yhtä alkuopetuksessa toimivaa luokanopettajaa. Tutkimusten yhteydessä opettajat pääsivät tutustumaan heille annettuihin tunnetaitokirjoihin, joiden pohjalta he toteuttivat tunnetaitoihin liittyvät opetustuokiot. Aineiston analysoinnissa hyödynnettiin Reyesin ym. (2020) tarjoamaa tunnetaitojen osa-alueiden kolmijakoa, jossa tunnetaidot jaetaan tunteiden tunnistamiseen, tunteiden ilmaisemiseen sekä tunteiden säätelyyn.

Tulosten mukaan opettajat näkivät tunnetaitojen opetuksen erittäin keskeisenä teemana, jonka opetuksen tulee tapahtua systemaattisesti. Tunnetaitokirjallisuus oli toiselle opettajalle ennestään tuttua, mutta molemmat opettajat olivat hyödyntäneet kirjallisuutta yleisesti tunnetaitokasvatuksen tukena. Tunnetaitokirjallisuuteen tutustumisen myötä tunnetaitokirjallisuus nähtiin helppokäyttöisenä sekä monipuolisena opetusmenetelmänä. Varhaiskasvatuksen sekä alkuopetuksen tunnetaito-opetus kohdistui erityisesti Reyesin ym. (2020) kolmijaon tunteiden tunnistamisen sekä ilmaisemisen osa-alueille.

Tutkimustulokset tarjoavat arvokasta tietoa opettajien käsityksistä tunnetaitokasvatuksesta sekä tunnetaitokirjallisuudesta. Lisäksi tutkimuksen avulla voidaan tutustua opettajien käsityksiin kirjallisuuden monipuolisista hyödyntämismahdollisuuksista. Tulokset vahvistavat aiempaa tutkimusta, jonka mukaan kirjallisuuden käyttö tunnekasvatuksen tukena on tehokasta ja monipuolista. Aihetta voidaan tutkia syvällisemmin kohdistamalla tutkimusta muihin ikäluokkiin, tunnetaitokirjasarjoihin tai tuentarpeisiin lapsiin.

Avainsanat: tunnetaidot, tunnekasvatus, vuorovaikutuskasvatus, sosioemotionaaliset taidot, empatiakasvatus ja lastenkirjallisuus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tunnetaidot	5
1.2	Tunnetaitokasvatuksen osatekijät	7
1.2.1	Tunteiden tunnistaminen	8
1.2.2	Tunteiden ilmaiseminen	10
1.2.3	Tunteiden säätely	11
1.3	Tunnetaitokirjat lasten tunnetaitojen tukena	12
2	Tutkimusongelmat	14
3	Menetelmät	16
3.1	Osallistujat	16
3.2	Tutkimuksen toteutus	17
3.3	Aineiston käsittely ja analyysi	19
3.4	Menetelmien luotettavuus ja eettisyys	21
4	Tulokset	22
4.1	Käsitykset tunnetaitokasvatuksesta sekä tunnetaitokirjallisuudesta	22
4.2	Tunteiden tunnistaminen	25
4.3	Tunteiden ilmaiseminen	26
4.4	Tunnetaitojen harjoittelu lapsilla	28
5	Pohdinta ja johtopäätökset	29
5.1	Tunnetaitokirjallisuuden käyttö ja tunnetaitokasvatus	29
5.2	Tunnetaitokasvatuksen osa-alueet	31
5.3	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	33
5.4	Yhteenveto	35
	Lähdeluettelo	38
	Liitteet	42
	Liite 1. Tietosuojaseloste	42
	Liite 2. Haastattelun rakenne	44

1 Johdanto

Tunnetaitojen merkitys on keskeinen, ja niiden hallintaa vaaditaan arjessamme aiempaa enemmän. Muuttuva yhteiskuntamme tarjoaa uusia haasteita, kuten aiempaa suurempia sosiaalisia vaatimuksia sekä paineita, joihin koulun tulee tarjota keinoja (Griffith ym., 2024; OECD, 2015). OECD:n (2015) tutkimuksen mukaan sosioemotionaalisten taitojen merkityksestä huolimatta varsin harvan maan opetussuunnitelma tarjoaa keinoja niiden opettamiseen (s. 95). Koulutuksen tulisikin tarjota keinoja elämässä selviytymiseen pelkkien akateemisten taitojen lisäksi (Takacs, 2020, s. 1; Ulutaş ym., 2021, s. 57). Golemanin (2005) mukaan koulusuorituksista ei voida ennustaa sitä, miten lapsi tulee pärjäämään myöhemmässä elämässään (viitattu lähteessä Takacs, 2020, s. 1). Lisäksi Ulutaşin ym. (2021) mukaan lapsia tulee tukea emotionaalisisessa kehityksessä, jotta lapset oppivat arvostamaan muun muassa erilaisuutta ja selviytymään erilaisista haasteista (s. 57). Tunnetaitojen opettamisen avulla lapselle tarjotaankin keinoja arjen haasteissa pärjäämiseen.

Yksi tunnetaitojen opetuksen keinoista on kirjallisuus. Päiväkoti- sekä kouluikäisille lapsille suunnattujen tunnetaitokirjojen määrä on kasvanut viime vuosina paljon, ja uusia tunnetaitokirjoja julkaistiin vuosien 2018–2022 aikana yhteensä 70 (Moksu, 2023). Lisäksi uusia kirjasarjoja kehitetään jatkuvasti. Vuonna 2023 julkaistiin ensimmäinen osa 0–3-vuotiaille lapsille suunnattuun Miu-kirjasarjaan (Fanni Emotions, 2025). Tässä tutkimuksessa tutustutaan opettajien käsityksiin kirjallisuuden hyödyntämismahdollisuuksista varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Aihetta tarkastellaan koululaisille suunnattujen Fanni-tunnetaitokirjojen sekä Fanni-sarjan nuoremmille lapsille tarkoitettujen Miu-tunnetaitokirjojen avulla.

Tunnetaidot sekä vuorovaikutuskasvatus ovat yksi perusopetuksen tärkeä ja aiempaa korostuneempi aihe (Opetushallitus, 2025a). Tunnetaitojen merkityksen kasvun myötä koulutus on pyrkinyt lisäämään sosioemotionaalisten taitojen opetusta (OECD, 2024, s. 25). Tunnetaitojen opetusta korostetaankin Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (POPS) aiempaa enemmän. Suomessa kontrasti vuoden 2004 sekä vuoden 2014 opetussuunnitelmien välillä on suuri. Vuonna 2004 tunnetaito-käsitettä ei mainita opetussuunnitelmassa ollenkaan, vaikka tunteet mainitaan useassa asiayhteydessä (POPS, 2004). Vuonna 2014 tunnetaito-käsite mainitaan kymmenen kertaa (POPS, 2014). Lisäksi tunnetaitojen merkitys on laajentunut: vuonna 2004 tunnetaidot liitetään itsetuntoon sekä

minäkuvan kehitykseen, kun vuonna 2014 korostuvat lisäksi niin vuorovaikutustaidot kuin sosiaaliset taidotkin. Alkuopetuksen tunnetaitokasvatuksen keinoina mainitaan leikki sekä draama, joiden avulla voidaan harjoitella tunteiden ilmaisua sekä tunnistamista.

Opetussuunnitelmassa (2014) tavoite korostuu ylemmillä luokilla yhteisessä työskentelyssä, vaikkakin OECD:n (2024) tutkimuksen mukaan muiden kanssa työskentely oli Suomessa vähiten käytetty keino sosioemotionaalisten taitojen opettelussa (s. 42). Tunnetaidot mainitaan kuitenkin usean oppiaineen, esimerkiksi ympäristöopin ja uskonnon, kohdalla (POPS, 2014). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tunnetaidot mainitaan varhaiskasvatuksen arvoperustassa sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteissa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022).

Opetuksen näkökulmasta tunnetaitokasvatus voidaan nähdä alueena, jota on mahdollista lähestyä monin eri pedagogisin menetelmin (Opetushallitus, 2025c). Tässä tutkielmassa tarkastellaan tunnetaitojen opetusta kirjallisuuden avulla sekä opettajien näkemyksiä tunnetaitokirjojen hyödyntämisestä tunnetaitokasvatuksessa. Tutkimuksen avulla saadaan tietoa siitä, kuinka helppokäyttöisinä ja monipuolisina opettajat kokevat tunnetaitokirjojen käytön. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan opettajien suhtautumista tunnetaitojen opetukseen. Havainnot pohjataan Reyesin ym. (2020) teoriaan, joka jakautuu kolmeen yläkategoriaan: tunteiden tunnistamiseen, tunteiden ilmaisemiseen sekä tunteiden säätelyyn. Tunnetaitokirjallisuuteen liittyvää tutkimusta on vielä varsin vähän tunnetaitokasvatuksen tärkeydestä huolimatta. Aiheen tutkimisen avulla opettajille voidaan tarjota keinoja vastata tunnetaitokasvatuksen haasteisiin. Tutkimuksen avulla on mahdollista löytää jatkotutkimusideoita sekä laajentaa tutkimusta eri ikäisiin lapsiin sekä eri tunnetaitokirjasarjoihin.

1.1 Tunnetaidot

Tunnetaidot voidaan määritellä monin tavoin. Suomen Mielenterveys ry kuvailee tunnetaitoja taitona tunnistaa ja nimetä tunteita, säädellä omia tunnereaktioita sekä taitona pohtia tunteiden taustalla vaikuttavia tekijöitä (Mieli ry, 2024a). Tunnetaitojen voidaankin nähdä vaikuttavan laajasti koulun jokapäiväisessä toiminnassa. Opetushallituksen mukaan tunnetaidot ovat ryhmässä toimimisen ohella dialogisen ja keskusteleavan opetuksen perusta (Opetushallitus, 2025a). Tunnetaidot rakentuvat monista osatekijöistä. Opetushallitus liittää tunnetaitojen osatekijöiksi tunteiden tunnistamisen, sietämisen, säätelyn, ilmaisun sekä käsittelyn. Opetushallituksen mukaan tunnetaidot ovat yksi tärkeimpiä kasvattajan taitoja. Mieli ry:n

(2024a) mukaan tunnetaitojen oppiminen vaatii sekä opettajilta että oppilailta harjoittelua ja kärsivällisyyttä. Huoltajien ja lapsen lähiympäristön muiden aikuisten merkitys tunnetaitojen kehityksessä on suuri ja erityisesti tunnesäätelyn osalta lapsi tarvitsee aluksi paljon tukea (Stifter & Augustine, 2019, s. 410). Stifterin ja Augustinen (2019) mukaan läheisten aikuisten merkitys korostuu erityisesti kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana vähentyen merkittävästi kouluiässä (s. 411).

Tunnetaidot ovat läsnä lähes kaikessa toiminnassamme (Mieli ry, 2021; OECD, 2015; OECD, 2024). Yksilö tarvitsee tunnetaitoja osatakseen samastua muiden tunteisiin, osatakseen kohdella muita tilanteeseen sopivalla tavalla sekä ymmärtääkseen itsessä viriäviä tunnereaktioita (Opetushallitus, 2025c). Tämän lisäksi Opetushallituksen mukaan tunnetaidot ovat tiukasti yhteydessä hyviin sosiaalisiin taitoihin ja tunnetaitojen opetuksella on havaittu olevan yhteys sosiaalisten suhteiden parantumiseen sekä sosiaalisen ahdistuksen vähenemiseen. Tunnetaitojen vaikutus voidaankin nähdä monessa yhteydessä. Tunnetaitoja ei opeteta kouluissa erillisenä oppiaineena, vaan niitä harjoitellaan pitkälti arjen vuorovaikutustilanteissa (Opetushallitus, 2025a). Jokapäiväisiä tunnetaitoja harjoitellaan kouluissa muun muassa draamaopetuksessa, jonka keskeisenä teemana ovat erilaisten elämäntapahtumien käsittely tunnetaitojen sekä empatian kokemusten avulla (Opetushallitus, 2025b).

Tunnetaitojen kehitys on kriittinen osa lapsen kehitystä ja sen vaikutus myöhemmässä elämäämme on suuri (Burriss ym., 2019, s. 749). Burrissin ym. (2019) mukaan tietyt kehitykselliset häiriöt vaikuttavat yksilön tunnetaitojen kehitykseen (s. 759). Tällaisia kehityshäiriöitä ovat muun muassa Downin syndrooma, autismi sekä fragiili X-oireyhtymä. Burrissin ym. (2019) mukaan nämä häiriöt voivat vaikuttaa yksilön kasvojen tunnistamisen taitoon, tunteiden säätelyyn sekä tunteiden tunnistamiseen vaikuttaen samalla laajasti yksilön kommunikointitaitoihin (s. 759). Viittomakielellä on havaittu olevan merkittävä positiivinen vaikutus lapsen emotionaalisen, sosiaalisen sekä kognitiivisen kehityksen kannalta erityisesti kuuroilla sekä kielellisiä haasteita omaavilla lapsilla (Preisler & Ahlström, 1997). Viittomakieli sekä kuvat voivat tarjota keinoja tunnetaitojen kehitykseen lapsilla, joiden kielellinen kehitys on viivästynyt. Tunnetaitojen kehityksellä onkin merkittävä vaikutus lapsen arjen sujuvuuteen ja taitojen harjoittelua tulisikin toteuttaa kaikissa lapsiryhmissä tuentarpeen tasosta riippumatta.

Tunnetaidot ovat keskeinen osa koulun toimintaa (OECD, 2024; Opetushallitus, 2025a; Voogt & Robin, 2012). Voogt ja Robin (2012) erottelivat tutkimuksessaan 2000-luvun opetussuunnitelmalliset kompetenssit, joissa opetussuunnitelmapolitiikan keskeisenä osana nähtiin sosiaaliset taidot (s. 316). Sosiaaliset taidot kytkeytyvätkin tunnetaitoihin ja sekä sosiaalisten taitojen että tunnetaitojen vaikutus jokapäiväisessä elämässämme on keskeinen, korostuen erityisesti yhteistyössä. Ryhmätyöt sekä keskustelu ovat keskeisiä opetusmenetelmiä peruskoulussa uusien asioiden harjoittelun tukena (POPS, 2014). Opettajilla on varsin vapaat kädet tunnetaitojen opetukseen, sillä opettaja saa itse valita niissä käytettävät materiaalit (Ventelä, 2016). Opettajien hyödyntämiä menetelmiä on useita ja niiden hyödyt ovat erilaisia tarjoten eri tavoin tukea lapsen tunnetaitojen kehitykseen. Oppilaan tunnetaidot vaikuttavat siis laajasti muuhunkin oppimiseen edistäen tai hankaloittaen yhteistyötä muiden kanssa. Opettajille tulee tarjota tietoa eri tunnetaitokasvatuksen opetuskeinojen hyödyistä, jotta lapsille voitaisiin tarjota tehokkaita tapoja tunnetaitojen harjoitteluun.

Tunnekeskeisellä opetuksella on havaittu olevan yhteys lapsen tunnetietoisuudessa sekä kielitaidon kehityksessä (Pasquier ym., 2022, s. 1115). Toiminnan muuttaminen vuorovaikutteisemmaksi vaatii opettajilta sekä oppilailta kärsivällisyyttä, eikä tunne- sekä vuorovaikutustaitojen oppiminen tapahdu itsestään (Opetushallitus, 2025a). Tässäkin aikuisen tarjoamalla tunnetuella ja mallilla on merkitystä. Takacsin (2020) mukaan köyhyydessä eläville riskilapsille tarjotulla tunnetuella oli vahva positiivinen korrelaatio lapsen koulumenestykseen (s. 122). Tunnetaidot vaikuttavat vuorovaikutuksen sekä koulumenestyksen lisäksi myös muun muassa taitoon kohdella muita. Kiusaaminen on yksi keskeinen koulussa kohdattu haaste. OECD:n toteuttaman tutkimuksen mukaan niin kiusaajilla kuin kiusatuillakin havaittiin olevan keskimääräistä heikommät tunnetaidot (OECD, 2024, s. 22). Tunnetaidoilla voidaankin nähdä olevan laaja merkitys, sillä opettajien sekä oppilaiden tunnetaidot eivät heijastu ainoastaan ryhmätöissä, vaan vaikutukset voivat näkyä lisäksi lapsen koulumenestyksessä sekä kouluviihtyvyydessä heijastuen laajasti lapsen tulevaisuuteen.

1.2 Tunnetaitokasvatuksen osatekijät

Tunnetaitokasvatuksen osatekijät rakentavat hierarkian, jonka kärjessä on tunteiden säätelyn hallitseminen. Tunteiden tunnistaminen nähdään ensimmäisenä askeleena kohti tunnetaitojen hallintaa, eikä tunneilmaisuus tai tunnesäätely onnistuisi ilman tunteiden tunnistamista ja

nimeämistä (Mieli ry, 2024b). Tunnesäätely on tunnetaitokasvatuksen viimeinen ja tärkeä vaihe (Mieli ry, 2024d). Tunnesäätelyn taidon kehittyminen jatkuu kuitenkin pitkälle nuoruuteen, sillä tunnesäätelyyn vaadittava etuosalohko kehittyy vielä 25-vuoden iässä (Stifter & Augustine, 2019, s. 411). Stifterin ja Augustinen (2019) mukaan tunnetaidot kehittyvät kolmen vaiheen kautta: ulkoinen vaihe (1–5-vuotiaana), mielensisäinen vaihe (5–8-vuotiaana) sekä refleksiivinen vaihe (8–11-vuotiaana) (s. 436). Nämä vaiheet voidaan liittää Reyesin ym. (2020) tunnetaitokasvatuksen kolmeen osatekijään: tunteiden tunnistamiseen, tunteiden ilmaisemiseen sekä tunteiden säätelyyn.

1.2.1 Tunteiden tunnistaminen

Tunteiden tunnistaminen voidaan nähdä tunnetaitojen perustana (Mieli ry, 2024b; Pons & Harris, 2019, s. 439, Ulutaş ym., 2021, s. 59). Tunteiden tunnistamisen harjoittelu aloitetaan jo pienillä lapsilla, jonka jälkeen osaamista laajennetaan tunteiden nimeämiseen sekä ilmaisuun (Mieli ry, 2024b). Tunnetaidot kehittyvät kolmen tason kautta, joista ensimmäinen, ulkoinen vaihe, kehittyy lapsen ensimmäisen viiden ikävuoden aikana (Pons & Harris, 2019, s. 439). Tämä kehitysvaihe liittyy erityisesti tunteiden tunnistamiseen, sillä tässä kehitysvaiheessa lapsi harjoittelee perustunteiden nimeämistä. Perustunteita ovat ilo, suru, pelko, viha, inho sekä hämmästyminen (Camras, 2019, s. 84). Pons ja Harris (2019) mainitsevat lapsen oppivan ensimmäisessä vaiheessa ymmärtämään, missä tilanteissa tunnetilat saattavat viritä (s. 439). Omien tunteiden tiedostaminen sekä tunnistaminen tarjoavat pohjan itsetuntemukselle ja -luottamukselle, joiden avulla yksilön on mahdollista oppia tunnistamaan tunteiden vaikutukset omaan toimintaan (Virtanen, 2017, s. 116). Virtasen mukaan vaikutusten tunnistaminen mahdollistaa kyvyn reagoida ja suhtautua tunteisiin niille sopivalla tavalla. Ulutaşin ym. (2021) mukaan tunteiden tunnistaminen on välttämätöntä oppia ennen muihin tunnetaitojen osa-alueisiin siirtymistä (s. 59). Tunteiden tunnistamisen taidot ovat keskeisiä eri tilanteissa toimimisessa sekä tunteiden käsittelyssä. Tunteiden tunnistaminen on kaiken muun tunneosaamisen pohja ja siksi tunteiden tunnistamisen harjoittelu aloitetaan jo päiväkodissa.

Tunteiden tunnistamista on mahdollista harjoitella monin eri keinoin (Opetushallitus, 2025a; Ulutaş ym., 2021, s. 64). Arjen tilanteissa opettajilla on tärkeä rooli lapsen tunteiden tunnistamisen harjoittelun tukemisessa (Opetushallitus, 2025a). Opetushallituksen mukaan opettajien tulee tarjota lapselle apua tunteiden nimeämisessä kuvailemalla tunnetiloja arjen tilanteissa. Arjessa kohdattavien tilanteiden ohella tunteiden tunnistamista voidaan harjoitella

muun muassa Opetushallituksen tarjoamien konkreettisten harjoitteiden avulla. Taitoja voidaan harjoitella esimerkiksi ilmeiden jäljittelyn kautta, jolloin lapsi oppii yhdistämään tunteen, ilmeen sekä eleet toisiinsa. Lisäksi Opetushallituksen mainitsemia muita harjoitteita ovat muun muassa keskustelut kirjojen, elokuvien ja musiikin herättämistä tunteista sekä juonen tapahtumista. Ulutaş ym. (2021) nostavat tunnetaitokasvatuksen keinoiksi kirjoista keskustelun, käsinuket sekä tunnesanojen keräämisen (s. 64). Tunnetaitokasvatuksen keinoja onkin paljon ja opettajilla on mahdollisuus valita niistä itselleen ja omalle ryhmälleen sopivimmat.

Kirjat ovat yksi tunteiden tunnistamisen harjoittelun keinoista (Griffith ym., 2025; Kucirkiva, 2019, s. 1; Opetushallitus, 2025c). Opetushallituksen (2025c) mukaan kirjallisuuden sekä kuvien avulla lapselle tarjoutuu mahdollisuus pohtia tunteen taustalla olevia tekijöitä, sekä itsessä herääviä tunnereaktioita. Kuvien merkitys tunteiden tunnistamisessa on suuri. Kirjan kuvien avulla lapsi pääsee tunnistamaan hahmojen tunnetiloja tekstin sekä tunnesanojen tukemana (Griffith ym., 2025, s. 237). Tunteiden tunnistamista ja nimeämistä voidaan harjoitella myös erityisen tuen lasten kanssa (Akmanoglu ym., 2015, s. 533). Tutkijoiden hyödyntämän videomallinnuksen kautta autismin kirjoon kuuluvat lapset oppivat nimeämään tunteita sekä laajentamaan osaamistaan videon ulkopuolisiin ihmisiin ja tilanteisiin (s. 533). Myös kirjoja on mahdollista hyödyntää videomallinnuksen tavoin tuenttarpeisten lasten kanssa. Tunteiden tunnistamista voidaan harjoitella tuenttarpeisten lasten kanssa esimerkiksi ilmekuvien avulla, sillä kuvat voivat tarjota keinon tunteiden tunnistamiseen myös kielellisiä haasteita omaavilla lapsilla.

Tunteiden tunnistamisessa on havaittavissa kulttuurikohtaisia eroja. Vaikka perustunteet, kuten ilo, viha ja suru, ovat kaikille kulttuureille yhteisiä, niihin liittyy kulttuurillisia eroja (Opetushallitus, 2025d; Yang & Wang, 2019). Tunteiden tunnistamisessa huomiota kiinnitetään kasvojen eri kohtiin sen mukaan, mistä kulttuurista yksilö on kotoisin (Yang & Wang, 2019, s. 570). Yang ja Wang mainitsevatkin, kuinka Euroopassa huomiota kiinnitetään sekä suuhun että silmiin, kun taas Aasiassa huomio kiinnittyy pääosin vain silmiin. Tunteiden tunnistaminen ja sen harjoittelu onkin kulttuurikohtaista, sillä Yangin ja Wangin (2019) mukaan omaan kulttuuriin kuuluvien yksilöiden ilmeiden tunnistaminen on helpompaa (s. 570).

1.2.2 Tunteiden ilmaiseminen

Varhaislapsuudessa osaamme ilmaista tunteitamme itkun sekä naurun avulla, jolloin perustunteiden ilmaisu on ainoa tapamme ilmaista olotilaamme (Camra, 2019, s. 84; Opetushallitus, 2025c). Myöhemmin lapsi oppii ilmaisemaan perustunteiden rinnalla myös muita tunteita. Taaperoiässä lapsi oppii sanallistamaan tunteitaan pelkkien kasvonilmeiden ja eleiden lisäksi (Stifter & Augustine, 2019, s. 411). Lasten tunneilmaisu rajoittuukin pitkälti sanojen ”ilo” ja ”suru” ääripäihin (Griffith ym., 2024, s. 237). Griffithin ym. (2024) tutkimuksessa ilmeni, ettei omien tai muiden kokemusten kuvaileminen ollut lapsille helppoa (s. 237). Aikuisen tuleekin tukea lasta tunnesanavaraston kartuttamisessa. Opetushallituksen mukaan lapsen tunneilmaisua voidaan tukea varhaisvaiheessa tarjoamalla sanoja tunnetilojen kuvailemiseen (Opetushallitus, 2025c). Tunteita voidaan kuvata aluksi esimerkiksi sanoilla ”suuri” ja ”pieni”. Tässäkin erityisen tärkeää on aikuisen tarjoama malli tunteiden ilmaisussa, jotta ympäristö nähtäisiin turvallisena tunnetaitojen harjoittelulle. Ponsin ja Harrisin (2019) tarjoamien kolmen kehitysvaiheen toisessa vaiheessa 5–8-vuotias lapsi oppii ymmärtämään tunteiden näkyvän vain osittain ulospäin sekä sen, että todellisia tunnetiloja on mahdollista peitellä (s. 436).

Tunteita voidaan ilmaista monin tavoin, kuten ilmein, elein, äänin sekä sanoin (Messinger ym., 2019, s. 171; Mieli ry, 2024c). Fyysiset tunteiden ilmaisemisen keinot, kuten huutaminen, nauraminen ja itkeminen, ovat luontaisimpia ja yleisimpiä (Dollar & Calkins, 2019, s. 205). Vaikka fyysinen tunneilmaisu on luontaisinta, on se vahvasti ympäristön muovaamaa. Dollarin ja Calkinsin (2019) mukaan vihan ilmaisuun liittyy vahvaa ympäristön ohjautuneisuutta, sillä esimerkiksi vanhemman tarjoama malli vaikuttaa ratkaisevasti lapsen vihanhallintaan (s. 207). Tunteiden ilmaisemista voidaan harjoitella kaiken ikäisten lasten kanssa esimerkiksi kirjojen ja näytelmien avulla (Mieli ry, 2024b). Mieli ry:n mukaan näytelmien avulla lapselle tarjoutuu mahdollisuus tutustua tunteeseen sallivassa ympäristössä, jolloin tunteiden kohtaaminen arjessa ei tunnu yhtä vieraalta. Ariasin ym. (2024) mukaan näytelmien käyttö voidaan liittää kirjallisuuden käsittelyyn lisäksi (s. 21). Mancerin (2017) mukaan lapsi oppiikin ilmeiden jäljittelyn myötä tuntemaan, miltä tunne lihaksissa tuntuu (s. 44). Näytelmät sekä satu voidaankin liittää hyvin yhteen niin, että lapsi pääsee harjoittelemaan tunteiden ilmaisua sekä sitä, miltä tunne kehossa tuntuu.

Lasta tulee ohjata tunteiden ilmaisemisessa, sillä vaikka tunteiden avoin näyttäminen onkin tärkeää, tulee tunteet ilmaista sosiaalisesti suotavalla tavalla (Opetushallitus, 2025d). Myös tunteiden ilmaisemisessa on havaittavissa kulttuurikohtaisia eroja. Eurooppa ja Amerikka nähdään varsin yksilökeskeisinä kulttuureina, joissa tunneilmaisu on heijastusta yksilöstä ja siten se nähdäänkin usein vahvana ja voimakkaana (Yang & Wang, 2019, s. 571). Päinvastoin Itä-Aasiassa korostuvat yhteisöllisyys sekä harmonia ja vahva tunneilmaisu nähdään tätä harmoniaa häiritsevänä. Laaja kirjallisuuden käyttö tukee lapsen ymmärrystä tunteiden kulttuurikohtaisuudesta (Griffith ym., 2025, s. 237). Lasta tuleekin ohjata kulttuurin mukaiseen tunneilmaisuun.

1.2.3 Tunteiden säätely

Tunnetaitojen viimeinen osa-alue, tunteiden säätely, rakentuu tunteiden tunnistamisen sekä tunneilmaisuuden päälle (Mieli ry, 2024b). Ponsin ja Harrisin (2019) mukaan 8–11-vuoden iässä lapsi alkaa ymmärtää tunnesäätelyn strategiota, kuten iloa tuottavan asian muistelemista surullisessa mielentilassa (s. 437). Lisäksi lapsi oppii ymmärtämään tunteiden moraalisia säädöksiä, kuten väärästä toiminnasta seuraavaa häpeää. Tunteiden syvällisempi ymmärrys kehittyikin merkittävästi peruskoulun aikana sisältäen muun muassa tunteiden nimeämisen sekä niiden taustalla olevien tekijöiden ymmärtämisen (Stifter & Augustine, 2019, s. 413). Tunteiden säätely voidaan nähdä viimeisenä tunnetaitojen kolmijaon osana ja sen syvempi kehittyminen tapahtuu vasta lapsen myöhemmän kehityksen aikana. Lapsen kyky tunnesäätelylle kehittyy peruskoulun aikana voimakkaasti (Stifter & Augustine, 2019, s. 411). Stifterin ja Augustinen mukaan lapsen keskittymiskyvyn, työmuistin sekä impulssikontrollin kehittyminen edistävät tunnesäätelyn kykyjä. Näiden kykyjen edistyminen vaatii aivojen etuotsalohkon kehittymistä, joka puolestaan jatkuu 25 ikävuoteen asti.

Ihmiset ovat yksilöitä, joiden tunteet sekä tunneilmaisu ovat yksilöllisiä (Opetushallitus, 2025a). Opetushallituksen mukaan tunteiden säätely voidaan jakaa tietoiseen sekä tiedostamattomaan säätelyyn. Erityisesti kouluympäristössä tunnetaitojen harjoittelu perustuu tietoiseen tunnesäätelyyn, jonka tarkoituksena on säätelyn automatisoituminen. Opetushallituksen mukaan tiedostamattomassa tunnesäätelyssä toisen ihmisen rauhallinen olemus ja äänenpaino voivat tyynnyttää toisen osapuolen tunteita. Tässä opettajalla on tärkeä rooli, sillä omalla toiminnallaan opettaja kykenee vaikuttamaan muiden tunteisiin jopa ilman erillistä tunnetaitojen harjoittelua. Erityisesti pienillä lapsilla aikuisen rooli tunteiden säätelyn tukijana on valtava (Stifter & Augustine, 2019, s. 411). Kouluympäristössä tunnesäätelyä

voidaan harjoitella muun muassa pelien ja leikkien avulla, sillä nämä harjaannuttavat tunnesäätelyn taitoja lapsen kohdatessa toiminnan lomassa useita tunteita herättäviä tilanteita (Opetushallitus, 2025c). Aikuisen tuleekin tarjota lapselle keinoja omien tunteiden säätelyyn tilanteissa, joissa lapsi ei vielä yksin kykene niiden hallintaan.

1.3 Tunnetaitokirjat lasten tunnetaitojen tukena

Koulussa tunnetaitoja on mahdollista harjoitella monin eri keinoin ja kirjallisuuden hyödyntäminen oppimisen tukena on yksi tapa syventää oppilaiden osaamista (Britt ym., 2016; Kucirkiva, 2019; Opetushallitus, 2025c). Kirjallisuus on yksi pääkeinoista lapsen empatiataitojen edistäjänä (Cartledge & Kiarie, 2001, s. 42; Kucirkiva, 2019, s. 1). Lisäksi kirjallisuus tarjoaa monipuolisia keinoja lapsen muun tunnetaitokehityksen tukemiseksi (Britt ym., 2016; Griffith ym. 2025). Tämän takia tunnetaitojen opettamista tarkastellaan tässä tutkimuksessa tunnetaitokirjallisuuden näkökulmasta. Kirjan lukemisen ohella käytävä keskustelu on ensiarvoisen tärkeää, sillä kirjasta käydyn keskustelun jälkeen lapset osoittivat korkeampaa ymmärrystä tunnetiloista ja niiden taustalla olevista tekijöistä (Britt ym., 2016; Kucirkiva, 2019; Ulutaş ym., 2021, s. 64). Brittin ym. (2016) mukaan kirjojen yhteydessä käytävällä keskustelulla on merkitystä lapsen koulumenestykseen sekä myöhempään elämässä pärjäämiseen (s. 55). Kucirkivan (2019) mukaan lastenkirjat edistävätkin lapsen kykyä ymmärtää toisen yksilön näkökulmaa silloin, kun kirjan käsittelyssä käytetään muun muassa sisä- ja ulkoryhmiin samastumista, tarinan lukemista sekä aikuisten kanssa käytävää keskustelua (s. 12). Kirjallisuutta on mahdollista hyödyntää myös vaikeiden aiheiden käsittelyssä, joista keskustelu voi tuntua haastavalta (Cartledge & Kiarie, 2001, s. 45; Pulimeno ym., 2020, s. 15). Kirjallisuus tarjoaakin monipuolisia keinoja ja hyötyjä oppimisen tueksi.

Tunnetaitokirjojen määrä on ollut kasvussa viimevuosien aikana tunnetaitokeskustelun kiihtyessä. Ylen artikkelissa Rakokiven päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettajana toimiva Jaana Tuomainen kertoo: ”Lapset osaavat kirjojen ansiosta sanoittaa tunteensa paremmin ja tulkita kavereiden ilmeitä, se auttaa huomioimaan kaverit paremmin” (Moksu, 2023). Kirjallisuus tukeekin monin eri tavoin lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehitystä tarjoamalla sanoja tunteiden sanoittamisen tueksi sekä harjoittaen tunteiden tunnistamisen taitoa (Tominey ym., 2017, s. 10). Myös Opetushallitus korostaa tunnesanavaraston tärkeyttä (Opetushallitus, 2025c). Griffith ym. (2024) mainitsevatkin lasten tunnetaitokirjojen tarjoavan lapsille laajasti sanastoa tunneilmaisun tueksi sekä tunnereaktioiden ymmärtämiseksi (s. 237).

Moksun (2021) mukaan tunnetaitokirjoja on julkaistu viiden vuoden (2018–2022) aikana yhteensä 70. Moksu painottaa tunnetaitokirjojen määrän olevan todennäköisesti tätäkin suurempi, sillä tunnetaitoja käsitellään todellisuudessa kirjallisuudessa hyvinkin laajasti eivätkä kaikki tunnetaitoja käsittelevät kirjat lukeudu nimenomaan tunnetaitokirjallisuuden käsitteen alle.

Suomalaisia tunnetaitokirjoja ovat muun muassa ovat psykologikaksikon Heidi Livingstonin sekä Julia Pöyhösen Fanni-kirjat, Katri Kirkkopellon Piki-kirjat sekä Maaret Kallion ja Susanna Ruuhilahden Murkens-kirjat. Kaikkien näiden kirjasarjojen tarkoituksena on opettaa lapsille monipuolisesti tunnetaitoja eri elämän osa-alueilla. Tässä tutkielmassa keskitytään erityisesti Fanni-kirjoihin, joita on julkaistu yhteensä 16, ensimmäinen vuonna 2019 (Fanni Emotions, 2025). Fanni-kirjojen tapahtumapaikka on Vinhavaara ja tarinoiden päähenkilöinä toimii Fanni-norsu. Kirjat on suunnattu 4–8-vuotiaille lapsille. Lisäksi vuonna 2023 kirjailijat aloittivat Fanni ja pikkuinen Miu-sarjan, joka on suunnattu 0–3-vuotiaille lapsille. Kirjojen käsittelyn tueksi jokaisesta Fanni-kirjasta löytyy tieto-osuus kirjan teemaan liittyen sekä tunnetaitotehtäviä, joita aikuinen voi toteuttaa yhdessä lapsen kanssa lukuhetkien ohessa.

2 Tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten opettajat suhtautuvat tunnetaitokirjallisuuteen, kuinka tuttua tunnetaitokirjallisuus heille on sekä minkälaisia hyödyntämismahdollisuuksia he näkevät kirjallisuuden käytössä opetuksen tukena. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on selvittää, onko opettajien käsitys tunnetaitokirjallisuudesta sekä sen hyödyntämismahdollisuuksista muuttunut kirjallisuuteen tutustumisen sekä opetustuokioiden aikana. Tutkimuksessa selvitetään, miten opettajat toteuttavat tunnetaitokasvatusta kirjallisuuden avulla Reyesin ym. (2020) jaon mukaisesti tunteiden tunnistamisen sekä tunteiden ilmaisemisen osa-alueilla. Teoriaan sekä tunnetaitokirjoihin pohjautuen tutkimusongelmiksi muodostuivat:

1. Millaisia käsityksiä opettajilla on tunnetaitokasvatuksesta varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuksessa?
2. Minkälaisia ovat opettajien käsitykset kirjallisuuden käytöstä tunnetaitokasvatuksen tukena?
3. Miten opettajat hyödyntävät kirjallisuutta Reyesin ym. (2020) tunnekasvatuksen kahdella osa-alueella; tunteiden tunnistaminen sekä tunteiden ilmaiseminen?

Tunnetaitokasvatuksen merkitys on korostunut koulutukseen liittyvässä keskustelussa yhä enemmän, eikä tunnetaitojen hallitseminen rajaudu pelkkään erimielisyyksien selvittelyyn. Nykyisin tunnetaitojen opettaminen on liitetty opetussuunnitelmaan niin varhaiskasvatuksessa kuin perusopetuksessakin. Tämän vuoksi jokaisen opettajan tulisi olla tietoinen tunnetaitojen opetuksen keinoista ja niiden tärkeydestä. Tunnetaitojen opetuksen tulisikin olla systemaattista ja jatkuvaa (Opetushallitus, 2025c). Perusopetuksen opetussuunnitelmassa tunnetaidot nostetaan esiin kaiken kaikkiaan kymmenen kertaa ja varhaiskasvatussuunnitelmassa kahdesti (POPS, 2014; VaSu, 2022). Ne liitetään useisiin aiheisiin, kuten sosiaalisiin taitoihin sekä itsestä huolehtimiseen, jotka ovat arjen toiminnan kannalta erityisen tärkeitä (POPS, 2014). Opettajien käsitykset tunnetaitokasvatuksesta ja sen tärkeydestä ovatkin merkittäviä, sillä opettajat saavat päättää pitkälti itse tunnetaitojen opetuksen toteutustavat (Ventelä, 2024).

Tunnetaitojen opetus päiväkodeissa ja kouluissa ei tapahdu pelkästään tunnetaitokirjallisuuden tukemana, vaan kirjallisuus on yksi tapa lähestyä aiheen käsittelyä.

Opetushallitus nostaakin tunnetaitoja kehittäviksi pedagogisiksi menetelmiksi muun muassa kirjat, musiikin, elokuvat, tunnekuvat, keskustelun sekä näytelmät (Opetushallitus, 2025c). Kirjojen lukemisen ohessa käytävän keskustelun merkitys on suuri lapsen tunnetaitojen kehityksen tukemisessa (Britt ym., 2016, s. 53; Kucirkiva, 2019, s. 1; Ulutaş ym., 2021, s. 64). Julia Pöyhösen sekä Heidi Livingstonin luomat Fanni-kirjat ovat varsin uusia, sillä sarjan ensimmäinen kirja on julkaistu vuonna 2019. Miu-kirjasarjan ensimmäinen kirja on puolestaan julkaistu vuonna 2023. Opettajille kirjallisuuden hyödyntäminen on usein tuttua Opetussuunnitelman korostaessa kirjallisuuden käyttöä erityisesti äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa (POPS, 2014), mutta tunnetaitokirjojen uutuuden takia niiden käyttö ei ole välttämättä vakiintunut. Tietoisuuden lisääminen tunnetaitokirjoista sekä niiden erilaisten käyttötarkoitusten tarjoaminen onkin erityisen tärkeää. Keinoja tarjoamalla kirjallisuuteen tarttuminen ja tunnetaito-opetuksen liittäminen muuhun toimintaan saattaisi tuntua jatkossa helpommalta.

Erityisesti tunteiden tunnistaminen on tyypillinen tapa harjoitella tunnetaitokasvatusta varhaiskasvatuksessa, sillä tunteiden tunnistamisen harjoittelu on pienille lapsille ajankohtaista (Pons & Harris, 2019, s. 439). Tunnekortit ovat erityisesti päiväkotiarjessa monelle tuttuja, ja niiden tarkoituksena on opettaa lapsille tunteiden nimeämisen taitoa (Mieli ry, 2024d). Opetushallituksen mukaan lapsen tunteiden sanoittaminen on opettajalle tapa tarjota keinoja tunteiden säätelyyn (Opetushallitus, 2025a). Pienten lasten kohdalla Reyesin ym. (2020) tarjoaman kolmijaon ensimmäistä osaa, tunteiden tunnistamista, harjoitellaan usein tunnekorttien ja ilmeiden tunnistamisen avulla. Toisaalta myös tunteiden ilmaiseminen sekä tunnesäätely ovat tärkeitä tunnetaito-osaamisen osa-alueita (Pons & Harris, 2019; Reyes ym. 2020). On tärkeää tarkastella, kuinka laajasti opettajat toteuttavat jokaista tunnetaitojen osa-aluetta tunnetaitojen opetuksessa.

3 Menetelmät

Tutkimus toteutettiin laadullisena tapaustutkimuksena, jossa selvitettiin kahden opettajan käsityksiä tunnetaidoista sekä tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämisestä tunnetaitokasvatuksessa. Tässä luvussa tutustutaan tutkimuksen osallistujiin, toteutustapaan sekä tutkimuseetiikkaan. Tutkimus toteutettiin noudattaen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita 2019 (TENK, 2019).

3.1 Osallistujat

Tutkimukseen osallistui kaksi opettajaa, joista toinen toimi varhaiskasvatuksen opettajana ja toinen luokanopettajana. Kutsut tutkimukseen osallistumisesta lähetettiin sähköpostitse koulun rehtorille ja päiväkodin johtajalle sekä opettajille itselleen. Jokaisella oli mahdollisuus tutustua tutkimuksen aiheeseen, tarkoitukseen, toteutukseen sekä tietosuojaselosteeseen. Tutkittavat osallistuivat tutkimukseen omasta kiinnostuksestaan. Koulu sekä päiväkotitoimet valikoituivat etäisyyden perusteella, jotta tutkijalla olisi mahdollisuus toimittaa kirjat opettajille fyysisesti. Haastateltavilla ei tarvinnut olla aiempaa tietoa tunnetaitokirjallisuudesta tai sen hyödyntämismahdollisuuksista, sillä tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää opettajien aitoja käsityksiä aiheeseen liittyen jo ennen kirjallisuuteen tutustumista.

Haastateltavien sukupuolella, iällä tai opetuskokemuksella ei ollut merkitystä tutkimukseen osallistumisen kannalta. Fanni- ja Miu-kirjojen kohdeikäryhmänä ovat 0–8-vuotiaat lapset, jonka takia kriteerinä olikin löytää tätä ikäryhmää opettavia opettajia. 2–3-vuotiaiden lasten ryhmää opettava varhaiskasvatuksen opettaja valikoitui haastatteluun lasten iän vuoksi, jolloin kirjan käsittely oli mahdollista toteuttaa monipuolisemmin eikä ikäryhmä olisi liian lähellä koululaisryhmää. Alkuopetusryhmän opettaja valikoitui haastatteluun tunnetaitokirjan kohdeikäryhmän kautta, sillä hän toimi 7–8-vuotiaista lapsista koostuvan yhdysluokan opettajana. Molemmat haastateltavat olivat toimineet kentällä usean kymmenen vuoden ajan, jonka takia heidän koulutuksessaan ei ole ollut mukana tunnetaitokasvatuksen painotuksia. Lasten kokemukset heijastuivat tutkimukseen opettajien näkemysten kautta. Opetustuokiot pidettiin alakoulussa integroidusti äidinkielen oppitunnilla ja päiväkodissa pienryhmätoiminnan yhteydessä.

3.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin kahtena tapaustutkimuksena. Näissä tapauksissa perehdyttiin tarkemmin yksittäisten opettajien käsityksiin tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämisestä tunne- sekä vuorovaikutuskasvatuksessa niin peruskoulussa kuin varhaiskasvatuksessakin.

Tapaustutkimuksen etuna on se, että tutkijalla on mahdollisuus tutustua yksittäisten haastateltavien ajatuksiin ja näkemyksiin monipuolisesti ja kokonaisvaltaisesti (Tietoarkisto, 2021). Tapaustutkimus antaa mahdollisuuden ymmärtää yksittäisten yksilöiden ajatuksia ja käsityksiä mahdollisimman rikkaasti ja syvällisesti (Puusa & Juuti, 2020, s. 210). Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, onko opettajien käsitys kirjallisuuden hyödyntämisestä muuttunut tutkimusprosessin aikana.

Havainnot pohjattiin Reyesin ym. (2020) muodostamaan jakoon tunnetaitokasvatuksen osa-alueista. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin erityisesti tunteiden tunnistamisen sekä ilmaisun kategorioita. Haastattelukysymykset esitettiin ennen varsinaisia haastatteluja, jotta mahdolliset epäsovivat tai epäselvät kysymykset voitiin korjata. Lisäksi enne haastatteluiden toteutusta kandidaatin tutkielman ohjaaja tarkasti kysymykset ja niiden sopivuuden aiheeseen liittyen. Haastateltavilta pyydettiin kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta ennen ensimmäisen haastattelun toteuttamista.

Molemmille tutkittaville toteutettiin yksi kasvokkainen tapaaminen sekä yksi Zoom-haastattelu. Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui haastattelu, jotta tutkittavilta saataisiin mahdollisimman syvä kuvaus kokemuksista sekä tutkimuksen aiheesta. Haastattelun ideana on selvittää ihmisen ajatusmaailmaa syvällisesti, sillä haastattelut tarjoavat joustavan tutkimuksen toteutuksen väärinymmärrysten välttämiseksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 84–85). Ensimmäinen haastattelu toteutettiin kasvokkaisena tapaamisena ennen opetustuokion toteutusta, jotta tunnetaitokirja olisi mahdollista toimittaa opettajalle. Tapaamisessa kysyttiin viisi kysymystä, joiden tarkoituksena oli kartoittaa haastateltavan käsityksiä tunnetaitokirjallisuudesta sekä sen hyödyntämismahdollisuuksista tunne- sekä vuorovaikutuskasvatuksessa.

Kaikki haastattelut äänitettiin Turun yliopiston Zoomissa siitä huolimatta, toteutettiinko haastattelu lähitapaamisena vai etäyhteydellä. Haastattelut kestivät kahdeksasta viiteentoista minuuttiin. Kaikki haastattelut tallennettiin suoraan Seafire-palveluun, josta ne litteroitiin

pseudonymisoiden. Aineistosta poistettiin kaikki tutkittaviin liittyvät tunnistetiedot. Kaikki haastattelut olivat rakenteeltaan puolistrukturoituja. Puolistrukturoiduissa haastatteluissa jokaiselle haastateltavalle esitetään samat kysymykset ilman erillisiä vastausvaihtoehtoja siten, että haastateltavat saavat itse vastata kysymyksiin avoimesti (Eskola & Suoranta, 2015, s. 86).

Ensimmäisen haastattelun jälkeen varhaiskasvatuksessa toimiva opettaja sai tutkittavakseen *Miu kaipaa kotiin* -kirjan ja perusopetuksessa toimiva opettaja *Fanni ja suuri tunnemöykky: tunteiden tunnistamisen ja nimeämisen harjoittelemisen* -kirjan. Molemmat kirjat olivat Julia Pöyhösen sekä Heidi Livingstonin kirjoittamia. Opettajilla oli mahdollisuus tutustua aineistoon rauhassa ja miettiä sopivia soveltamismahdollisuuksia. Opettajat saivat toteuttaa opetustuokio itselle sopivalla tavalla, eikä sen kestosta tai toteutuksesta annettu opettajille tarkempia rajoituksia. Halutessaan opettajat saivat pyytää suunnitteluun tukea, mutta kumpikin haastateltavista toteutti suunnittelun itse. Ideoinnissa opettajilla oli mahdollisuus käyttää Fanni-kirjojen lopusta löytyviä tunnetaitotehtäviä, jos opettaja koki sen itselleen toimivaksi. *Miu kaipaa kotiin* -kirjan takana ei ollut valmiita tunnetaitotehtäviä, mutta myös varhaiskasvatuksen opettajalla oli mahdollisuus tutustua toisen kirjan tehtäviin.

Suunnitteluvaiheen jälkeen opettajat toteuttivat opetustuokion oman ryhmänsä kanssa itselleen sopivana ajankohtana. Opetustuokion jälkeen toteutettiin toinen haastattelu Zoom-tapaamisena, jossa kartoitettiin opettajien ajatuksia opetustuokioon sekä tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämiseen liittyen. Lisäksi tavoitteena oli selvittää opettajien mielenkiintoa hyödyntää tunnetaitokirjallisuutta myöhemmässä opetuksessaan. Toisen haastattelun alussa haastateltavat saivat vapaasti kuvata opetustuokion tavoitteita sekä kulkua, mutta lisäksi haastateltaville esitettiin tarkempia kysymyksiä. Haastatteluissa kartoitettiin sitä, onko opettajien käsitys tunnetaitokirjallisuudesta sekä sen hyödyntämisestä tunne- sekä vuorovaikutuskasvatuksen tukena muuttunut tutkimusprosessin aikana. Taulukko 1 kuvaa tutkimuksen kulkua ensimmäisestä haastattelusta opetustuokion jälkeiseen haastatteluun.

Taulukko 1. Tutkimuksen kulku

3.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Kaikki haastattelut tallennettiin Turun Yliopiston Zoomin kautta Seafileen, josta ne litteroitiin sanatarkasti haastateltavien anonymiteetti säilyttäen. Litteroinnin yhteydessä aineisto on pseudonymisoitu. Litteraatti toteutettiin ilman litterointisovelluksia. Aineistoa tarkasteltiin analyysiyksiköin (yksittäinen ajatus), jotka luokiteltiin Reyesin ym. (2020) jaon mukaisesti seuraaviin yläluokkiin: tunteiden ilmaiseminen, tunteiden tunnistaminen sekä tunteiden säätely. Analysoinnin edetessä havaittiin, ettei tunteiden säätelyn osa-alueelle löytynyt haastatteluaineistosta tukea. Opettajat keskittyivät toteutuksissaan tunteiden tunnistamisen sekä tunneilmaisun harjoitteluun. Tämän takia tunteiden säätely jätettiin aineiston käsittelyn ulkopuolelle. Aineistosta värikoodattiin teorian mukaisesti jaoteltavat ajatukset. Aineiston käsittelyssä hyödynnettiin teoriaohjaavaa lähestymistapaa, jonka tarkoituksena on tutustua ilmiöön ja sen piirteisiin. Teoriaohjaavan analyysin tarkoituksena on se, että teemoittelu pohjautuu osin teorian rakenteeseen, muttei täysin nojautu siihen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 109). Kaikki aineistojen käsittely; litterointi, värikoodaus sekä analysointi toteutettiin Turun yliopiston Seafile-palvelimella tietoturvallisuuden takaamiseksi.

Analyysin tarkoituksena on tulkita ja kuvata tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä (Puusa & Juuti, 2020). Tutkimusaineiston analyysi toteutettiin teoriaohjaavasti ja analyysin pohjana hyödynnettiin Reyesin ym. (2020) muodostamaa tunnetaitokasvatuksen jakoa. Litteroidut aineistot jaoteltiin teemoihin teorian mukaisesti: tunteiden tunnistaminen sekä tunteiden ilmaiseminen. Teemoittelua hyödynnetään erityisesti haastattelututkimuksissa, jossa aineisto pilkotaan ja jaetaan eri teemoihin tarkoituksenmukaisella tavalla (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 105). Lisäksi aineistosta oli löydettävissä muita tutkimuksen aiheeseen liittyviä teemoja, jotka eivät pohjautuneet Reyesin ym. teoriaan. Näitä teemoja olivat käsitykset tunnetaidoista sekä käsitykset tunnetaitokirjallisuudesta. Litteraatista värikoodatut analyysiyksiköt siirrettiin Excel-tiedostoon, johon luotiin Reyesin ym. muodostamien sekä muiden aineistosta ilmenneiden kategorioiden mukaiset luokat. Taulukossa 2 esitetään tutkimuksen

teemoittelussa käytetyt luokat sekä niiden selitykset. Lisäksi luokkien alle sijoitetuista analyysiyksiköistä on annettu aineistoesimerkit.

Taulukko 2: Teemoittelu

Luokka	Selitys	Esimerkki aineistosta
Tunteiden tunnistaminen	Opettaja harjoittelee tunnetilojen tunnistamista oppilaiden kanssa	Mutta jos on satuhetki, niin aina keskustellaan miltä tämä näyttää ja miksi hän tuntee niin.
Tunteiden ilmaiseminen	Opettaja pohtii oppilaiden kanssa ilmaisua; ilmeitä, eleitä, ääniä	Juuri niin, että mietitään niitä eri tunteita ja tuotetaan niitä eri tunteita "leikisti".
Käsitys tunnetaitokasvatuksesta	Opettajan käsitys tunnekasvatuksen tärkeydestä	... ja koen tämän niinku semmosena työnä, mikä on jatkuvaa ja hyödyllistä.
Käsitys tunnetaitokirjallisuudesta	Opettajan käsitys tunnetaitokirjallisuudesta	Koska tietysti sekin et meillä on muutenki tapana lukee paljon, niin se ei oo lapsille myöskään mitenkään uus juttu.

Lapsen tunnesäätely kehittyy pitkälle nuoruuteen asti (Stifter & Augustine, 2019, s. 411).

Tunteiden ilmaisu sekä tunnistamisen harjoittelu on tämän takia ajankohtaista peruskouluikäisillä lapsilla, sillä lasten kehitysvaiheet tarjoavat näihin mahdollisuuden.

Tutkimukseen valikoituneiden kirjojen kohdeikäryhmien takia tässä tutkimuksessa keskitytään 3-8-vuotiaiden lasten tunnetaitojen harjoitteluun, jonka keskiössä ovat tunteiden tunnistaminen sekä niiden ilmaiseminen. Täten tutkimuksen ulkopuolelle jää tunteiden säätelyn osa-alue.

Teorian osa-alueiden sekä aineistosta ilmenneiden muiden luokkien mukaan tarkasteltiin sitä, kuinka opettajat toteuttivat tunne- sekä vuorovaikutusopetustaan lasten kanssa teorian eri osa-alueilla. Analyysissä peilattiin jatkuvasti tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämiseen, jolloin teorian mukaiset kategoriat liitettiin kirjallisuuteen ja opettajien omiin kuvauksiin opetusmenetelmistä. Koska aineistosta nousi teorian osa-alueiden lisäksi kaksi muutakin teemaa, on aineiston käsittely lisäksi osin aineistolähtöinen. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt nousevat aineistosta tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti, kuten tässä tutkimuksessa opettajien käsitykset tunnetaitokasvatuksesta sekä tunnetaitokirjallisuudesta (Tuomi & Sarajarvi, 2018, s. 108). Tutkimuksen aiheen kannalta nämä kategoriat ovat Reyes ym. (2020) tunnetaitojen osa-alueiden ohella merkityksellisiä.

Tutkimusaineiston avulla tarkasteltiin opettajien toteuttamaa tunnetaitokasvatusta tunteiden tunnistamisen ja tunteiden ilmaisemisen osalta sekä heidän käsityksiään niin tunnetaitokasvatuksesta kuin tunnetaitokirjallisuudestakin. Lisäksi tuloksista havainnoitiin opettajien ajatuksia tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämisestä sekä siitä, soveltuvatko tunnetaitokirjat tunne- sekä vuorovaikutustaitojen opettamiseen.

3.4 Menetelmien luotettavuus ja eettisyys

Tutkimus noudatti Tutkimuseettisen Neuvottelukunnan (TENK) ohjetta 2019 sekä eettisiä periaatteita (TENK, 2019, s. 7). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa tarjoaa tarkat raamit, joita tutkijan tulisi seurata tutkimusta toteuttaessaan. Tutkimuksessa kunnioitettiin tutkittavien ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta, sillä tutkittavilla oli oikeus kieltäytyä, keskeyttää tai perua tutkimukseen osallistuminen missä vaiheessa tahansa. Lisäksi tutkimus toteutettiin siten, ettei siitä aiheudu tutkittaville tai ympäristölle haittaa. Tutkittavilla oli oikeus saada halutessaan lisätietoa tutkimuksesta, tietojen käsittelystä sekä tutkimuksen toteutuksesta. Tutkittaville toimitettiin sähköpostitse yleinen kuvaus tutkimuksen toteutuksesta, johon liitettiin lisäksi tietosuojaseloste (Liite 1). Tietosuojaselosteesta kävi ilmi muun muassa tietojen säilyttäminen, tietojen käsittely sekä tutkittavien oikeudet. Aineistojen hävittämisen yhteydessä huolehditaan tarkasti siitä, että kaikki materiaali hävitetään asianmukaisesti.

Tutkittavien henkilötietoja on käsitelty anonymiteetti säilyttäen, sillä litteroinnin yhteydessä aineisto on pseudonymisoitu poistaen tutkittaviin yhdistettävät tunnistetiedot. Tutkittavien nimet eivät ole tulleet ilmi haastatteluista, eikä tutkittavien henkilöllisyyksiä ole mahdollista selvittää tulosten perusteella. Tutkittavilta ei myöskään kerätty tutkimuksen kannalta tarpeettomia tietoja. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisten periaatteiden lisäksi tutkimus noudatti ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin periaatteita (TENK, 2019, s. 15). Tutkimuksesta ei ole koitunut tutkittaville haittaa ja tutkittavia on informoitu monipuolisesti tutkimuksen toteutuksesta. Tutkittavilta on pyydetty kirjallinen osallistumissuostumus ennen ensimmäisen haastattelun toteuttamista.

4 Tulokset

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää opettajien käsityksiä tunnetaitojen opetuksesta keskittyen erityisesti kirjallisuuden hyödyntämismahdollisuuksiin. Tätä aihetta lähestyttiin Reyesin ym. (2020) luoman kolmijaon avulla, jonka pohjalta tarkasteltiin opettajien toteuttamaa tunnetaitokasvatusta kirjallisuuden tukemana teorian eri osa-alueilla.

4.1 Käsitykset tunnetaitokasvatuksesta sekä tunnetaitokirjallisuudesta

Molemmat tutkimukseen osallistuneet opettajat korostivat tunnetaitokasvatuksen merkitystä. Opettajat kuvasivat tunnetaitojen tärkeyttä melko samalla tavoin, mutta heidän käsityksensä ja kokemuksensa tunnetaitokirjallisuudesta poikkesivat toisistaan. Tunnetaitoja ja niiden opettamisen tärkeyttä haastateltavat kuvasivat seuraavalla tavalla:

– – ja koen tämän semmosena työnä, mikä on jatkuvaa ja hyödyllistä.

Mut on ihan hurjan tärkeä asia mihin täytyy paneutua jokaisen tätä työtä tekevän.

Et yhä enenevässä määrin tuntuu et kyllä tästä paljon puhutaan ja onhan se hienoo et ihminen pystyy kertoa omist tunteistaan – –

Päiväkodissa toimiva opettaja kuvasi tunnetaitokasvatuksen olevan jatkuvaa ja korosti sen toteuttamisen systemaattisuutta. Lisäksi hän painotti opettajien omaa vastuuta aiheeseen tutustumisessa. Varhaiskasvatuksen opettajan mielestä opettajien itse tulisikin tutustua eri tunnetaitokasvatuksen välineisiin ja keinoihin sen opetuksessa, sillä tunnetaitojen merkitys arjessamme on valtava. Perusopetuksessa toimiva opettaja korosti samoja asioita, ja nosti esiin tunnetaitojen painotuksen lisääntyneen viime aikoina. Myös hänen mielestään tunnetaitojen hallitseminen on keskeinen osa arjessa toimimista.

Tunnetaitokasvatuksen keinoja on useita, eivätkä tunnetaitokirjat ole ainoita välineitä tunnetaitojen opetuksessa. Haastatteluissa opettajat kertoivat tavoita, joilla he ovat itse harjoitelleet tunnetaitoja omien ryhmiensä ja luokkiensa avulla. Molemmat haastateltavat nostivat esille näytelmät, musiikin sekä leikit. Lisäksi päiväkodissa työskentelevä opettaja nosti keskustelussa ilmi kädentaidot, kuten musiikkimaalauksen ja piirtämisen. Erityisesti

päiväkodissa hyvin tyypillisiksi tunnetaitojen harjoittelun keinoksi nostettiin tunnekortit. Musiikin ja kädentaitojen kohdalla opettajat nimesivät harjoitteita seuraavanlaisesti:

Miksei myös kädentaidoissa, vaikka maalauksessa, musiikkimaalaus, erilaisia tunnemusiikkeja siellä taustalla. Mimmosia, mitä oloja se herättää
--

Musiikki on jo itsessään aika vaikuttava konsti, jolloin sillä saadaan niinku sitä tunnepohjaa siellä rakennettua, mimmost musiikkia soitat tai laulat.

Tunnetaitojen opetukseen onkin tarjolla monenlaisia keinoja, kirjallisuuden ollessa yksi näistä. Molemmat haastateltavat kertoivat hyödyntävänsä kirjallisuutta tunnetaitokasvatuksen tukena. Varhaiskasvatuksen opettaja kertoi käyttäneensä aiemmin muun muassa Milli ja Molli -kirjasarjaa sekä laajaa Tunnetaitoreppu -materiaalia. Myös Fanni-kirjat olivat opettajalle ennestään tuttuja Miu-kirjasarjan ollessa uusi tuttavuus. Perusopetuksessa toimivalle opettajalle tunnetaitokirjat olivat uusi tuttavuus, eikä Fanni-kirjojen käyttö ollut ennestään tuttua. Opettaja kertoikin omasta tavastaan käsitellä tunteita kirjallisuuden avulla:

No en mä nyt oikeestaan sanois et varsinaisesti sil nimikkeellä (tunnetaitokirjat) tunnen. Et ne on varmaa sit vaa sitä sisältöä -- nii se on sit se sisältö mikä itselle, mut en varsinaisesti hae kirjastosta tunnetaitokirjaa.

Tunnetaitokirjallisuus tukee monin tavoin opeteltavaa asiaa ja se voikin olla keino lähestyä erilaisia aiheita. Esimerkiksi kuolema, ikävä tai riidat voivat olla herkkiä aiheita, joiden käsittely tuntuu opettajastakin haastavalta. Opettajien mielestä lasten on helpompi lähestyä aihetta tutustuen siihen kirjan kautta. Tarinallisuuden avulla lapsi kykenee samastumaan tunnetiloihin sekä peilaamaan omia kokemuksiaan kirjojen tapahtumiin. Perusopetuksessa toimivan opettajan mukaan kirjallisuutta on mahdollista hyödyntää vaikeiden aiheiden käsittelyssä esimerkiksi uskonnon tunneilla. Lisäksi molemmat haastateltavat olivat samaa mieltä kirjallisuuden helppokäyttöisyydestä sekä lasten mielenkiinnosta kirjoja kohtaan:

No on se helppoa, et sielt löytyy niin monenlaisii esimerkiksi uskonnossa, kun on kuolema aiheena. Niin sitten on yleensä lukenut jotain semmosta

kirjaa – – kyllä on helpompi käsitellä ja sitten saa sieltä siihen alun, ja sit lasten on helpompi samaistuu siihen. Hakee semmosii yhtymäkohtii omaan elämään.

Ihan erinomaisen hyvin he lähtee niihin mukaan, kyl pienet lapset on niin konkreettisia ja tunteet on niin konkreettisia et se (kirja) palvelee must – – ja se täydensi must hyvin tätä asiaa.

Opettajien mielestä tunnetaitokirjallisuus on toimiva konsepti ja jonka kehittyminen on hyvä asia. Varhaiskasvatuksessa toimivan opettajan mielestä erityisen tärkeää on pienille lapsille suunnatun kirjallisuuden kehittyminen, jota ei aiemmin ole ollut tarjolla. Molemmat opettajat kokivat kirjallisuuden olevan helppokäyttöistä, hyödyllistä ja tärkeää sekä kertoivat aikovansa hyödyntää kirjallisuutta tunnetaitojen opetuksen tukena myöhemminkin. Myös perusopetuksessa toimivan opettajan mukaan tunnetaitokirjoihin tutustuminen oli mielekästä ja hän yllättyi niiden käytöstä positiivisesti. Molemmille tutkittaville ilmeni tutkimuksen kautta uutta tietoa tunnetaitokirjoista:

Kyllä varmasti tulen käyttämään, ja mä oon hyvin kiitollinen et pienille tehty tommonen sarja (Miu-kirjasarja) ja se ei ollu mulla tiedossa.

Niin nyt, ku on yhden lukenu niin vois lukee toistekin. – – No sikäli on mielenkiintosta huomata et kirjailijat tarttuu just tämmöseen ja tekee sit sen pohjalta kirjallisuutta. Nii sillee on uutta tullu.

Että ei muuta kun positiiviseksi kun on löytänyt uutta materiaalia niin se helpottaa tän hetkistä työelämää.

Molemmat haastateltavat kokivat tunnetaidot sekä niiden opetuksen hyvin tärkeinä ja merkittävänä asioina, joiden vaikutus kaikkeen toimintaamme on kiistatonta. Opettajien mukaan tunnetaitojen painotus on korostunut erityisesti viime vuosien aikana, vaikkakin molemmat olivat hyödyntäneet useita keinoja tunnetaitojen opetuksessa. Molemmille opettajille kirjallisuuden hyödyntäminen oli tuttua, mutta ainoastaan varhaiskasvatuksessa työskentelevä opettaja oli hyödyntänyt tunnetaitokirjallisuutta

opetuksessaan aiemmin. Opettajien mukaan kirjallisuuden kautta on mahdollista käsitellä haastaviakin aiheita, sillä lapsen on helpompi lähestyä vaikeita asioita kirjan tarinan avulla. Molemmat opettajat kokivat tunnetaitokirjat hyödyllisinä ja aikoivat hyödyntää niitä tunnetaitojen opetuksessa jatkossakin.

4.2 Tunteiden tunnistaminen

Tunteiden tunnistamisen harjoittelussa opettajat kertoivat käyttävänsä erityisesti kirjoja. Päiväkodin toiminnassa mukana olivat lisäksi tunnekortit, joiden avulla lapsilla oli mahdollisuus harjoitella tunteiden tunnistamista ilmeiden kautta. Opettajien mukaan tunteiden nimeäminen tukee arjen tilanteita helpottaen muun muassa vuorovaikutustilanteita. Tunnekorttien tavoin opettajat hyödynsivät kirjallisuutta tunteiden tunnistamista harjoiteltaessa. Kirjoja lukiessaan opettajat kertoivat pysähtyvänsä tarkastelemaan kuvituksessa näkyvien hahmojen ilmeitä ja tunnistamaan hahmojentunnetiloja:

Katottiin kuvia ja mietittiin niitä eläimiä ja aina kun sivu kääntyi nii mietittiin sen liikerin tunteita siinä et miltä se näyttää.

Ja sitten siin oli se semmonen iso kuva nii me haettiin sitten siin vaiheessa siit kuvasta niitä tunteitakin jo.

Lisäksi kuvien tarkastelun yhteydessä pysähdyttiin pohtimaan sitä, miksi kyseinen kirjan hahmo tunsi kyseisellä tavalla ja miltä itsestä tuntuisi vastaavanlaisessa tilanteessa. Tehtävän tarkoituksena on harjoitella toisen asemaan eläytymistä ja sitä kautta empatian taitoa. 2–3-vuotiaiden ryhmässä varhaiskasvatuksen opettaja kertoi käyttävänsä kirjojen käsittelyssä tunteiden taustalla olevien tekijöiden pohdintaa:

Jos on satuhetki, niin aina keskustellaan siitä miltä tämä näyttää ja miksi hän tuntee niin.

Pelkän tarinan lisäksi Fanni-kirjoissa on tarjolla tehtäviä tunnetaitojen harjoittelun tueksi. Kirjan takaa löytyy myös lisätietoa kirjan aiheeseen liittyen, jos aiheeseen haluaa syventyä paremmin. Tunteiden käsittely ei siis jää pelkästään kirjan tarinan varaan, eikä opettajan tarvitse itse kehittää tarinan ympärille tehtäviä. *Fanni ja suuri tunnemöykky* -kirjan takaa löytyy neljä tehtävää, joita aikuinen voi toteuttaa lapsen kanssa. Lisäksi kirjan lopusta löytyy

aikuiselle itselleen kaksi tehtävää, joiden avulla aikuinen pääsee tarkastelemaan omia tunnetaitojaan sekä toimintatapojaan, joilla hän voi edistää lapsen tunnetaitoja. Perusopetusluokan opettaja kertoikin hyödyntäneensä tehtäviä opetustuokionsa tukena. Luokkansa kanssa opettaja oli toteuttanut Fannin tunnetestin, jossa aikuinen lukee tilanne-esimerkkejä ja lapsen tehtävänä on valita tilanteeseen sopiva tunnekuva ja nimetä tunne. Opettaja kertoikin oppilaiden pitäneen valtavasti kirjan juonesta ja aihetta syventäneistä tehtävistä.

Tunteiden tunnistamisen harjoittelu muiden tunnetaitojen ohella on tärkeää kaikissa ryhmissä, myös erityisopetuksessa. Varhaiskasvatuksessa toimiva opettaja oli opetustuokionsa lisäksi toteuttanut toisen tuokion pienemmällä lapsiryhmällä, johon kuului erityitä tukea tarvitseva lapsi. Opettajan mukaan tuokio oli erityisen positiivinen kokemus, vaikka lapsi ei itse tuotakaan puhetta, eikä siten voi nimetä tunteita sanoin. Puheen tuottamattomuudesta huolimatta lapsi pystyi osallistumaan tuokioon aktiivisesti. Opettaja kuvasi tilannetta seuraavanlaisesti:

Oli pienryhmä, tällä kertaa niin onnekaasti et siin oli vaan kaks lasta. Toinen heistä erityisen tuen tarpeessa ja oli siis hyvin rauhallinen tilanne se, kun luettiin se kirja. He istu molemmin puolin mun kainalossa ja katottiin kuvia ja luin sen tarinan ja sitten aina mietittiin et miltä se näyttää se päähenkilö. Ja sit lapset jäljitteli ja toinen osas kertoo ja toinen viittoo aina et mikä se tunnetila oli.

4.3 Tunteiden ilmaiseminen

Tunnetaitokirjallisuuden hyödyntäminen ei siis rajoitu vain lapsiryhmiin, joissa lapset voivat suullisen keskustelun kautta osallistua tunnetaitoihin keskittyviin harjoitteisiin. Lapsilla, joilla tunneilmaisu voi näyttäytyä vaikeana sanojen puuttumisen vuoksi, viittomat voivat olla ensiarvoinen keino itsen ilmaisuun. Jo varsin pienille lapsille viittomat voivat olla turvallinen keino ilmaista ajatuksia ja tunteita. Varhaiskasvatuksen opettaja korostaakin viittomakielen merkitystä kaikissa lapsiryhmissä seuraavasti:

No ehkä siinä mielessä, että erityisen tuen lapsi, jonka kanssa tukiviittomat on tärkeitä, vaikka toki viiton kaikkien meidän ryhmän lasten kanssa, mut

*hänen kanssa se tuli selvästi et hän jäljitteli ne kaikki ja osas ihan omal-
aloitteisesti ne viittoa.*

Tunteiden ilmaiseminen ja sen harjoittelu on tärkeää, sillä pelkkä tunteiden tunnistaminen ei riitä. Tunteiden ilmaisemista on mahdollista harjoitella monin tavoin ja opettajat nostivat haastatteluissa esille muun muassa musiikin ja näytelmät.

*Musiikki, iso asia, voi laulaa erilaisilla tunneskaaloilla pieniä lauluja,
lorut sama juttu. – – Miksei myös kädentaidoissa, vaikka maalauksessa,
musiikkimaalaus, erilaisia tunnemusiikkeja siellä taustalla. Mimmosia,
mitä oloja se herättää.*

*Mutta se oli ehkä se mitä mä ajattelin, ku heil ei voi pyytää mitään
kirjallista tuotosta siitä, kun ei heil on vielä taitoja niin paljon. Mut
näytelmäksi sen vois kehittää hyvin... – – Se rohkeus lisääntyy ja sitten
ehkä toki aikuisen avustuksella mut kuitenkin ehkä jopa uskaltaa näyteltäes
kertoo niit tunteita, tai näyttää.*

Kuten tunteiden tunnistamisessa, voidaan kirjallisuutta hyödyntää myös tunteiden ilmaisemisen harjoittelun tukena. Erityisesti pienillä lapsilla huomionarvoista on se, että tunteiden ilmaisemisen harjoittelu tapahtuu leikin kautta. Pienten lasten konkretian takia aikuisen on tärkeää muistuttaa, ettei hän todellisuudessa ole vihainen, vaan tarkoituksena on leikkiä tunteen ilmaisemista. Kirjallisuutta hyödyntäen opettajat kertovatkin harjoittelevansa tunneilmaisua kuvien avulla. Tässäkin lähtökohtana on tunteiden tunnistaminen sekä nimeäminen, joista keskustelun jälkeen päästään tunteiden syvällisempään pohtimiseen, tuottamiseen sekä ajatuksiin siitä, missä tunteet tuntuvat ja näkyvät:

*Ja juuri niin, että mietitään niitä tunteita ja tuotetaan niitä "leikisti" – – ja
sit me mietittiin et miltä me näytetään, jos me tehdään sama ilme.*

*Niin kysyin lapsilta et miltä susta tuntuu, jos tulee ikävä, missä se tuntuu ja
he hyvin jotenki osas ja näyttivät hyvin niitä ilmeitä.*

4.4 Tunnetaitojen harjoittelu lapsilla

Tunnetaidot ja niiden harjoittelu voidaan nähdä tärkeänä taitona, johon opettajien tulee tarjota tukea ja apua. Haastatteluissa opettajat näkivät tunnetaidot merkityksellisinä ja äärimmäisen tärkeinä. Molemmat haastateltavat yllättyivät positiivisesti kirjojen tarjoamista materiaaleista ja erityisesti varhaiskasvatuksessa toimiva opettaja yllättyi positiivisesti uudesta 0–3-vuotiaille kohdennetusta Miu-tunnetaitokirjasarjasta. Vaikka perusopetuksen opettaja ei kokenut tunnekirjoja ennestään tuttuina, tuntui kirjojen hyödyntäminen molemmista opettajista helpolta ja vaivattomalta. Varhaiskasvatuksessa toimiva opettaja kuvaili tunnetaitokasvatuksen merkitystä nyky maailmassa seuraavasti:

– – Ja nyky maailmassa entistä tärkeämpänä et verrattuna, vaikka 20-vuoden takaseen työuraan. Merkittävä ero siihen mimmosia lapset on nykyään – –

Tunnetaitojen opetukseen molemmat opettajat nimesivät useita keinoja. Sekä varhaiskasvatuksessa että perusopetuksessa tunnetaitojen opetus keskittyi nimenomaan tunteiden tunnistamisen sekä tunteiden ilmaisemisen kategorioihin. Tunteiden tunnistaminen sekä niiden nimeäminen nähtiin ensimmäisenä askeleena, josta tunnetaitojen harjoittelu aloitettiin. Tunnetaitojen harjoitteluun opettajat mainitsivat keinoiksi niin musiikin ja näytelmät kuin kirjallisuuden, kädentaidot, arjen tilanteet, leikit sekä pelit. Tunnetaidot, niiden harjoittelu sekä harjoittelun tukena käytettävät keinot olivat arjessa mukana aktiivisesti:

Nää (satukirjat, tunnekortit, musiikki) on tämmösii, mitä varmasti joka päivä tulee käytettyä ainaki jos pitää aamupiirii tai jotai musiikkihetkee.

Vaikka tunteiden säätelyn harjoittelu ei korostukaan varhaiskasvatuksen sekä alkuopetuksen toiminnassa, näkyy kolmaskin tunnetaitojen osa-alue arjen tilanteissa aktiivisesti opettajien tarjotessa tukea tunnetilojen käsittelyyn. Haastatteluissa ei tullut ilmi tunteiden säätelyyn liittyviä harjoitteita. Opettajat kuitenkin mainitsivat keskustelun kirjojen käsittelyn keinona. Keskustelun kautta tunteiden säätelyn taitoja voidaan käydä läpi niihin sen tarkempaa syventymättä.

5 Pohdinta ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää opettajien käsityksiä tunnetaidoista sekä tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämisestä tunnetaitokasvatuksen tukena. Tutkimus toteutettiin tapaustutkimuksina yhdelle varhaiskasvatuksessa toimivalle opettajalle sekä yhdelle perusopetuksen opettajalle. Opettajien käsityksiä tarkasteltiin Reyesin ym. (2020) tarjoaman kategorisoinnin avulla keskittyen tunteiden tunnistamisen sekä tunteiden ilmaisemisen käsitteisiin. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin erilaisia keinoja tunnetaitojen opetuksen tukemisessa eri ikäryhmillä. Tutkimuksessa hyödynnettiin Fanni- sekä Miu-kirjoja, joiden kohderyhmänä ovat 4–8-vuotiaat lapset sekä 0–3-vuotiaat lapset (Fanni Emotions, 2025). Seuraavaksi tarkastellaan tutkimuksesta saatuja johtopäätöksiä sekä merkittävimpiä tuloksia. Lisäksi tarkastellaan tutkimuksen eettisyyttä sekä jatkotutkimusmahdollisuuksia.

5.1 Tunnetaitokirjallisuuden käyttö ja tunnetaitokasvatus

Molemmat tutkimukseen osallistuneet opettajat näkivät tunnetaidot sekä niiden opetuksen tärkeinä ja keskeisenä osana opetusta. Tunnetaidot nähtiin kaikin tavoin tärkeänä ja niiden merkitys aiempaa yhä korostuneempana. Opettajat mainitsivat havainneensa nykylasten tunnetaitojen olevan heikompia kuin niiden lasten, joita opettajat olivat opettaneet uransa alkuaikoina. Lisäksi tunnetaitojen tärkeys nähtiin koulun ja päiväkodin ulkopuolellakin merkittäväksi. Opettajien käsitys aiheen korostuneisuudesta voidaankin nähdä jopa opetussuunnitelmien tasolla, sillä vuoteen 2014 mennessä maininnat tunnetaidoista olivat kasvaneet nolasta kymmeneen mainintaan vuoden 2004 opetussuunnitelmaan verrattuna (POPS, 2004; POPS 2014). Vaikka tunnetaitojen merkitys on laajasti tunnustettu, OECD:n (2015) tutkimuksen mukaan melko harvan maan opetussuunnitelma kykenee vastaamaan aiheen tärkeyteen (s.95). Kuten opettajat mainitsivat, tunnetaidot heijastuvat myös koulun ja päiväkodin ulkopuolelle, ja tämä onkin linjassa OECD:n, Takacsin sekä Ulutaşin ym. tutkimuksiin, joiden mukaan koulutuksen tulisi tarjota lapselle taitoja elämässä menestymiseen koulumenestyksen rinnalla (OECD, 2015, s. 13; Takacs, 2020, s. 5, Ulutaş ym. 2021, s. 57). Myös varhaiskasvatussuunnitelmassa tunnetaidot mainitaan jopa kasvatuksen arvoperustassa asti, jolloin lähes kaiken toiminnan voidaan olettaa pohjautuvan tunnetaitoihin (VaSu, 2022).

Tunnetaitojen opetukseen opettajat nimesivät useita keinoja. Suosituimmiksi keinoiksi opettajat mainitsivat kirjallisuuden, musiikin sekä näytelmät. Molemmille opettajille

kirjallisuuden käyttö tunnetaitokasvatuksen tukena oli tuttua ja sitä käytettiin erittäin aktiivisesti. Kaikki opettajien mainitsemat tunnetaitokasvatuksen keinot edistivät Reyesin ym. (2020) teorian tunteiden tunnistamisen sekä tunteiden ilmaisemisen osa-alueita, jotka puolestaan tukevat Ponsin ja Harrisin (2019) antamien kehitysvaiheiden kehittymistä (s. 436). Sekä päiväkodin että alkuopetuksen toiminnassa painottuivat tunteiden tunnistamisen sekä ilmaisun opettelu, jotka tukevat Ponsin ja Harrisin (2019) ulkoisen sekä mielensisäisen vaiheen kehittymistä 1–5- sekä 5–8-vuotiailla lapsilla. Kaikki opettajien mainitsemat tunnetaitokasvatuksen keinot ovat merkittäviä keinoja tunnetaitojen opetuksessa (Opetushallitus, 2025c). Opettajat käyttivät tunnekasvatuksen keinoina erityisesti kuvia, kirjallisuutta sekä keskustelua, jotka kaikki tukevat lapsen taitoa tunnistaa eri ilmeitä, nimetä niitä sekä eläytyä toisen asemaan (Griffith ym., 2025, s. 237; Kucirkiva, 2019, s. 1–7; Ulutaş ym. 2021, s. 64). Päiväkodissa erityisen hyödyllisenä nähtiin tunnetaitokortit sekä tunnekuvat, myös tehostettua tukea tarvitsevien lasten kanssa, ja nämä ovatkin erityisen tehokkaita keinoja tunnetaitojen harjoitteluun tuentarpeisten lasten kanssa (Akmanoglu ym., 2015, s. 533). Tunteiden tunnistamista ja ilmaisua voidaankin harjoitella monin keinoin kirjallisuuden ollessa yksi mahdollinen menetelmä.

Tunnetaitokirjallisuus ei ollut tuttua molemmille opettajille, mutta tunnetaitokirjoihin tutustumisen jälkeen molemmat opettajat pitivät kirjallisuutta helppokäyttöisenä sekä hyödyllisenä lisänä muun toiminnan ohelle. Varhaiskasvatuksen opettajalle tunnetaitokirjat olivat tuttuja, ja hän oli aiemmin käyttänyt opetuksessaan muun muassa Milli ja Molli-kirjoja, Tunnetaitoreppu-materiaalia sekä Fanni-kirjoja. 0–3-vuotiaille lapsille suunnattu Miu-kirjasarja oli opettajalle uusi ja erittäin positiivinen tuttavuus, sillä muiden opettajalle tuttujen kirjasarjojen kohderyhmänä ovat yli neljävuotiaat lapset. Perusopetuksessa toimivalle opettajalle tunnetaitokirjallisuus ei terminä ollut ennestään tuttu. Opettaja kuitenkin kertoi käyttäneensä muuta kirjallisuutta monipuolisesti tunnetaitojen harjoittelun tukena erityisesti vaikeiden asioiden käsittelyssä. Tämä voidaan nähdä erittäin hyvänä asiana, sillä tunnetaitokirjallisuuden vieraudesta huolimatta opettaja hyödynsi kirjallisuutta tunnetaitokasvatuksen tukena. Kirjallisuuden avulla lapselle tarjoutuukin mahdollisuus tutustua itselle haastaviin aiheisiin (Cartledge & Kiarie, 2001, s. 45; Pulimeno ym., 2020, s. 17). Kirjallisuuden hyödyt ovat laajoja pelkän tunnetaitojen harjoittelun ohella, sillä jo pelkästä sanavaraston kehittymisestä on lapselle hyötyä (Griffith ym., 2025, s. 237). Vaikka tunnetaitokirjat ovatkin melko uusi ilmiö, niiden määrä on ollut valtavassa kasvussa viime vuosien aikana tunnetaitoihin keskittyvän keskustelun kiihtyessä (Moksu, 2023).

Tunnetaitokirjallisuuden uutuuden takia kirjat sekä niiden hyödyntämismahdollisuudet eivät välttämättä ole kaikille opettajille vielä tuttuja.

Tunnetaitokirjallisuus ei välttämättä ole kaikille opettajille tuttua, eikä tunnetaitojen opetus näyttäytyä kaikille vielä luontevana ja helppona osana opetusta. Kuten tunnetaitojen korostumisesta opetussuunnitelmassa voidaan nähdä, tunnetaidot ovat vielä melko uusi asia koulujen opetuksessa. Tunnetaitojen merkitys koulussa sekä koulun ulkopuolisessa arjessa on kuitenkin suuri. Tunnetaitokirjoja on monenlaisia, ja ne tarjoavat sisällöltään monenlaisia erilaisia mahdollisuuksia. Tutustumalla kirjallisuuden sekä muiden tunnetaito-opetuksen menetelmien tarjoamiin toteutusmahdollisuuksiin opettajat saattavat kokea tunnetaitojen integroinnin muun opetuksen osaksi helpommaksi. Tunnetaitojen opetuksen ei tarvitse rakentua tunnetaitotunnin varaan, sillä tunnetaitokasvatus on mahdollista liittää muun toiminnan ohelle päivittäin muun muassa keskustelun sekä kuvien avulla. Kuten haastateltavien kommentteista voidaan nähdä, lisäämällä opettajien tietoutta tunnetaitokirjallisuudesta voidaan opettajien kynnystä lähestyä tunnetaitokirjallisuutta jatkossakin mahdollisesti madaltaa.

5.2 Tunnetaitokasvatuksen osa-alueet

Reyes ym. (2020) jakavat tunnetaidot kolmeen osa-alueeseen: tunteiden tunnistamiseen, tunteiden ilmaisemiseen sekä tunteiden säätelyyn. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella opettajien käsityksiä tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämisestä tunnetaitojen opetuksen tukena tämän kolmijaon tarjoamin kategorioin. Tunnetaitojen kategoriat voidaan nähdä hierarkiana, jonka kärjessä on tunteiden säätelyn osa-alue. Tunteiden tunnistaminen on kaiken osaamisen perusta, jonka jälkeen muuta osaamista laajennetaan tunteiden ilmaisemisen sekä tunnesäätelyn osa-alueille (Pons & Harris, 2019; Mieli ry, 2024b). Ponsin ja Harrisin (2019) tunnekehitysvaiheiden mukaan päiväkotii- sekä alkuopetuksessä olevat lapset harjoittelevat nimenomaan tunteiden tunnistamista sekä ilmaisua (s. 436).

Tunnekehitysvaiheiden mukaan tunnesäätelyn taito saavutetaan alakoulun myöhemmillä luokilla. Opettajien toteuttaman tunnetaito-opetuksen keskiössä olivatkin muun muassa tunnetaitokortit sekä kirjallisuuden tarjoamat kuvat, jotka tukevat erityisesti niin Reyesin ym. (2020) teorian kuin Ponsin ja Harrisin (2019) kehitysvaiheiden kahden ensimmäisen osa-alueen kehitystä.

Tunteiden tunnistaminen on Reyesin ym. (2020) tarjoaman kolmijaon ensimmäinen osa-alue, joka Ponsin ja Harrisin (2019) vaiheiden pohjalta sijoittuu lapsen ensimmäisiin viiteen ikävuoteen (s. 436). Tunnetaitojen harjoittelu painottuu pitkälti arjen tilanteisiin, joissa aikuinen toimii lapsen tukena (Opetushallitus, 2025a). Kun lapselle tarjotaan sanoja tunnetilojen kuvaamiseen, hän oppii lopulta itsekin nimeämään ja kertomaan tunteistaan (Opetushallitus, 2025c). Kirjallisuuden käsittelyssä erityisen tehokasta on aikuisen ja lapsen välinen keskustelu, joka kehittää lapsen kykyä asettua toisen lapsen asemaan (Britt ym., 2016, s. 53; Griffith ym., 2025, s. 237; Kucirkiva, 2019, s. 12; Pulimeno, 2020, s. 17; Ulutaş ym., 2021, s. 64). Haastatteluissa opettajat kertoivatkin tunteiden tunnistamisen harjoittelun edistävän arjessa tapahtuvaa vuorovaikutusta. Kirjallisuus nähtiin keskeisenä keinona tunnetaitojen opetuksessa, ja kirjoja luettaessa kuvia sekä niiden tapahtumia pysähdyttiin tarkastelemaan yksityiskohtaisesti. Tähän opettajat lisäsivät opetuskeskustelua, jonka tarkoituksena oli syventää lasten empatiataitoja. Kirjallisuus koettiin hyödyllisenä, helpokäyttöisenä ja lapsia kiinnostavana keinona tunteiden tunnistamisen harjoittelemisessa. Perusopetuksessa toimiva opettaja hyödynsi tarinan lisäksi myös kirjan lopussa tarjolla olevia tunnetaitotehtäviä, jotka perustuvat tunteiden tunnistamisen osa-alueeseen. Opettajat toteuttivat tunteiden tunnistamisen harjoittelua monipuolisesti kirjallisuuden avulla.

Tunteiden tunnistamisen ohella tunteiden ilmaiseminen liitettiin vahvasti niin perusopetuksen kuin varhaiskasvatuksenkin tunnetaitojen opetuksen osaksi. Tunteiden ilmaisemisen harjoitteiksi opettajat mainitsivat näytelmät, draaman, musiikin sekä kädentaidot. Lisäksi varhaiskasvatuksen opettaja liitti tunteiden ilmaisemisen harjoitteluun viittomat, jotka nähtiin erittäin merkittäväksi vuorovaikutusta helpottavaksi keinoksi. Opettajat kertoivat tukevansa tunteiden ilmaisemista muun muassa ilmeiden jäljittelyn avulla. Erityisesti varhaiskasvatuksessa toimivan opettajan mukaan kirjojen lukemisessa hyödynnettiin jäljittelyä, jossa tunteiden ilmaisemista harjoitellaan ilmeiden toistamisen avulla. Tunteiden ilmaiseminen voidaan nähdä tunnetaitohierarkian toisena tasona, joka kehittyy erityisesti 5–8-vuotiailla lapsilla (Pons & Harris, 2019, s. 436). Tässä vaiheessa lapsi tarvitsee paljon ympäristön aikuisten tukea, sillä tunteiden sovelias ilmaiseminen on kulttuurisidonnaista ja vaatii mallia ympäristöstä (Yang & Wang, 2019, s. 571). Lisäksi lapset ottavat valtavasti mallia aikuisten toiminnasta (Ulutaş ym., 2021, s. 67; Yang & Wang, 2019, s. 571). Tunneilmaisun harjoittelussa merkityksellistä on aikuisen näyttämä ja tarjoama malli.

Tunteiden säätely on kolmijaon viimeinen osa-alue, jonka kehittyminen vie aikaa. Tutkimuksen haastatteluaineistoista ei noussut esiin tunteiden säätelyn osa-alueen opetuskeinoja. Tämä johtuu mahdollisesti siitä, ettei tunteiden säätely ole tunnetaito-opetuksen keskiössä varhaiskasvatuksessa tai alkuopetuksessa. Lapsen kyky tunnesäätelyyn kehittyy vasta myöhemmin peruskoulun aikana muun impulssikontrollin, keskittymiskyvyn sekä yleisesti aivojen etuotsalohkon kehittyessä (Stifter & Augustine, 2019, s. 411). Tunnetaitojen viimeinen, refleksiivinen vaihe, alkaa kehittyä alakoulun myöhemmillä luokilla (Pons & Harris, 2019, s. 436). Mahdollisesti tämän takia varhaiskasvatuksen opettajan tai luokanopettajan toteuttama tunnekasvatus ei kohdistunut tähän kehitysvaiheeseen. Tunnesäätelyn taitoja harjoitellaan kuitenkin arjen tilanteissa muun muassa leikin, pelin sekä ristiriitatilanteiden lomassa. Haastatteluaineistojen perusteella voidaankin olettaa, että kirjallisuuden hyödyntäminen varhaiskasvatuksessa sekä alkuopetuksessa painottuu tunteiden tunnistamisen sekä ilmaisemisen osa-alueille.

Kuten aiempi tutkimus näyttää, tunnesäätelyn kehittyminen painottuu myöhemmälle lapsen kehityksen ajanjaksolle. Tunnetaitokirjallisuutta voidaan kuitenkin hyödyntää jo varhaisina ikävuosina lapsen tunnetaitojen kehityksessä. Tutkimusten mukaan tunnekuvat ovat hyödyllisiä tunteiden tunnistamisen sekä nimeämisen harjoittelussa, ja tunnetaitokirjat tarjoavatkin samoja mahdollisuuksia tarjoten lisäksi tarinan kuvien taustalle. Kirjan lukemisen ohella käytävä keskustelu edistää merkittävästi lasten ymmärrystä toisen näkökulmaan asettumisesta tarjoten samalla sanastoa omien tunnekokemusten ilmaisuun.

Tunnetaitokirjallisuus tarjoaa monipuolisesti keinoja edistää lasten tunnetaitoja, minkä takia tunnetaitokirjallisuuden aktiivinen käyttö saattaa kehittää lapsen tunnetaitoja monella osa-alueella. Lisäksi tunnetaitojen harjoitteluun on tarjolla monia muita keinoja, joita voidaan yhdistää aktiivisesti arjen toimintaan. Kun lisätään opettajien tietoutta harjoitteiden ja keinojen hyödyistä, saattavat opettajien käsitykset tunnetaitojen opettamisesta muuttua positiivisemmiksi opetuskeinojen helppokäyttöisyyden ja tuttuuden myötä. Tämä puolestaan saattaa lisätä tunnetaitojen opetuksen määrää, jos opetus nähdään helppona osana muuta arjen toimintaa.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimus toteutettiin haastattelututkimuksena, johon liittyy useita etuja sekä haittoja. Laadulliseen tutkimukseen sisältyy lisäksi monenlaisia piirteitä, jotka sekä rajoittavat että edistävät tutkimuksen luotettavuutta. Haastattelututkimuksessa ihminen nähdään subjektina,

jolloin ihminen itse saa tuoda ajatuksiaan ja arvojaan esille avoimesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2013, s. 205–206). Lisäksi tutkittavilla on mahdollisuus tuoda ajatuksiaan esille laajemmin, kuin tutkija olisi osannut olettaa. Toisaalta nämä voivat olla myös haasteita haastattelututkimuksen luotettavuuden kannalta. Hirsjärven ym. mukaan tyypillistä onkin se, että haastateltavat pyrkivät luomaan itsestään edustavan kuvan.

Laadullisen tutkimuksen keskeisenä haasteena nähdään tutkijan puolueettomuus (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 160). Tutkijan tulisi analysoida ja ymmärtää tutkimaansa asiaa siten, etteivät muun muassa tutkijan sukupuoli ja ikä vaikuta havaintojen suuntautumiseen. Tämä nähdään haasteena, sillä tutkija on aina tutkimuksen toteuttaja ja analysoija. Tutkijan tulee kuitenkin pyrkiä puolueettomuuteen, ja tässäkin tutkimuksessa pyritään mahdollisimman hyvään puolueettomuuteen. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään reliabiliteetin sekä validiteetin sijasta usein muun muassa käsitteitä uskottavuus sekä siirrettävyys (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 162). Purkkilan ym. (2000) mukaan uskottavuuden sekä siirrettävyyden avulla tutkimuksen osallistujia kuvataan tarkasti ja aineistoa käsitellään totuudenmukaisesti. Lisäksi tuloksia on mahdollista siirtää tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimuksen koko toteutus noudattaa Tutkimuseettisen Neuvottelukunnan (TENK) eettisiä periaatteita (TENK, 2019) Ihmiseen kohdistuvasta tutkimuksesta sekä ihmistieteiden eettisestä ennakoarvioinnista Suomessa.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää opettajien käsityksiä tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämismahdollisuuksista tunnetaitokasvatuksen tukena. Koska tutkimuksessa haastateltiin vain kahta opettaajaa, ei tutkimustuloksia voida yleistää koko Suomen opettajiin. Yleistettävämpiä tuloksia olisi mahdollista saada useamman opettajan tutkimuksen avulla. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan yksittäisen kirjasarjan hyödyntämistä. Tutkimuksen avulla voidaan kuitenkin tarkastella kahden tapauksen kautta eri ikäisille toteutettavaa tunnetaitokasvatusta, sekä kirjallisuuden tarjoamia mahdollisuuksia 2–3-vuotiaille sekä 7–8-vuotiaille lapsille. Lisäksi tutkimuksen avulla voitiin tarkastella opettajien muuttuvia käsityksiä tunnetaitokirjallisuudesta, sillä opettajien alkukäsitykset tunnetaitokirjallisuudesta olivat varsin erilaiset ennen kirjallisuuden tutustumista. Lisääntyneen tietoisuuden myötä molempien opettajien käsitykset tunnetaitokirjallisuudesta olivat muuttuneet positiivisempaan suuntaan. Opettajat toteuttivat tunnetaitokasvatusta monipuolisesti Reyesin ym. (2020) tarjoaman kolmijaon kategorioin, jättäen ainoastaan tunnesäätelyn opetuksen kirjallisuuden avulla vähemmälle mahdollisesti lasten iän takia.

Tapaustutkimuksen avulla haastateltavien käsityksiä oli mahdollista tutkia syvällisemmin. Haastattelemalla opettajia ennen kirjallisuuteen tutustumista sekä tunnetaitotuokion toteutusta mahdollistettiin alkukäsityksen aito selvittäminen. Opetustuokion jälkeisen haastattelun avulla päästiin selvittämään opettajien muuttuneita käsityksiä tunnetaitokirjallisuudesta sekä tunnetaitokasvatuksesta yleisesti. Tuloksia on mahdollista soveltaa käytäntöön, sillä tulosten perusteella voidaan olettaa tietoisuuden lisäävän positiivista suhtautumista tunnetaitokirjallisuuteen sekä lisäävän kirjallisuuden hyödyntämistä. Lisäksi tunnetaitokirjallisuuden voidaan nähdä tarjoavan monipuolisesti keinoja tunnetaitokasvatuksen toteutuksessa.

5.4 Yhteenveto

Keskustelu tunnetaidoista on kiihtynyt tunnetaitojen korostuessa aiempaa enemmän niin opetussuunnitelman tasolla, kuin muussakin keskustelussa. Koulutuksen tulee pyrkiä tarjoamaan keinoja muuttuvan maailman vaatimusten edessä (Griffith ym., 2024, s. 236; OECD, 2025, s. 35). Vaikka tunnetaitojen merkitys on tunnistettu, liian monet opetussuunnitelmat jättävät tunnetaitojen painotukset vähäisiksi (OECD, 2015, s. 95). Tunnetaidot vaikuttavat kaikessa toiminnassamme ja niiden vaikutukset heijastuvat vuorovaikutukseen, muiden kohteluun, koulussa pärjäämiseen sekä myöhempään elämässä pärjäämiseen (Griffith ym., 2024, s. 236; OECD, 2015, s. 3) Tutkimusta on toteutettu erityisesti opettajien tarjoaman tunnetuen näkökulmasta, tutkimuksen kohdistuessa vähemmän tunnetaitokirjallisuuteen. Tunnetaitokirjat ovat melko uusi ilmiö, eivätkä ne ole kaikille entuudestaan tuttuja. Erityisesti alle 3-vuotiaille kohdennettua tunnetaitokirjallisuutta on toistaiseksi melko vähän. Kirjallisuudella sekä kirjojen lukemisella on havaittu olevan merkittäviä hyötyjä lapsen kehityksen tukemisessa (Griffith ym., 2025, s. 237; Kucirkiva, 2019, s. 1; Pulimeno ym., 2020, s. 19). Tunnetaitokirjat tarjoavat keinoja tunnetaitojen kehitykselle erilaisien tehtävien, kuvien, tunteisiin painottuvan tarinan sekä tunnesanaston avulla. Tutkimalla opettajien käsityksiä tunnetaitokirjallisuudesta sekä sen hyödyntämismahdollisuuksista saadaan käsitys siitä, kuinka monipuoliseksi ja helpoksi opettajat itse kokevat kirjallisuuden käytön.

Tutkimuksen aiheen tarkasteleminen Reyesin ym. (2020) tarjoaman kolmijaon avulla tarjoaa uuden näkökulman tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämismahdollisuuksien tarkasteluun. Reyesin ym. kolmijakoa on hyödynnetty muun muassa opettajien tunnetuen tutkimuksessa.

Teorian tarjoaman näkökulman avulla voidaan havainnoida kirjallisuuden hyödyntämisen monipuolisuutta. Haastateltavien mainitsemien hyödyntämismahdollisuuksien avulla lapset pääsivät harjoittelemaan tunteiden tunnistamisen sekä tunteiden ilmaisemisen taitoa ikäryhmästä riippumatta. Opettajat kertoivat lasten kiinnostuneen kirjallisuudesta ja jaksaneen keskittyä tarinaan koko kirjan käsittelyn ajan. Kuten Ponsin ja Harrisin (2019) tunnetaitojen kehitysvaiheet näyttävät, tunteiden säätelyn kehittyminen painottuu alakoulun myöhemmille luokille tunteiden tunnistamisen sekä ilmaisemisen liittyessä vahvasti varhaiskasvatus- sekä alkuopetusikäisten lasten kehitykseen (s. 436). Vaikka kolmijaon viimeinen kategoria jäikin tutkimuksen ulkopuolelle, tarjoaa tulos merkittävää tietoa pienten lasten tunnetaitojen opetuksesta, sillä tunteiden säätelyn pääpainotteinen harjoittelu ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista ennen tunteiden tunnistamisen sekä tunteiden ilmaisemisen hallintaa.

Tunnetaitokirjallisuuden sekä tunnetaitoilmiön uutuuden ja tärkeyden vuoksi jatkotutkimus on tärkeää. Tunnetaitokirjallisuutta on paljon ja sen hyödyntämismahdollisuuksia on monia. Lisäksi tunnetaitokirjasarjat tarjoavat erilaisia materiaaleja opettajien käyttöön. Kirjasarjojen monipuolisuuden takia eri kirjasarjojen vertailu sekä eri sarjojen hyödyntämismahdollisuuksien tutkiminen tarjoavat tietoa siitä, mihin tarkoituksiin mikäkin sarja luo hyödyllistä materiaalia. Lisäksi tunnetaitojen merkitys on keskeinen kaikissa ikäryhmissä, tarkoituksenmukaisen tunnetaitojen osa-alueen harjoittelun riippuessa lasten iästä. Tässä tutkimuksessa kohderyhminä olivat 2–3-vuotiaat sekä 7–8-vuotiaat lapset. Jatkotutkimuksen kannalta merkityksellistä olisi tarkastella tunnetaitoja myös muilla ikäryhmillä. Erityisesti ala-asteikäisiä lapsia vanhemmilla nuorilla tunnetaitojen opetusta on tutkittu melko vähän. Tunnetaitojen merkitys jatkuu kuitenkin läpi elämän, eikä tunnetaitojen harjoittelu lopu alakouluun. Sosioemotionaalisten taitojen hallitseminen heijastuu monella elämän osa-alueella vaikutuksen jatkuessa läpi koko elämän (Griffith ym., 2024, s. 236; OECD, 2015, s. 3). Tunnetaitojen osaamisen pohja luodaan varhaiskasvatuksessa sekä alkuopetuksessa, mutta kirjallisuutta on mahdollista hyödyntää myös vanhemmilla lapsilla tunnetaitojen opetteluun tukena esimerkiksi haastavien aiheiden käsittelyssä. Jatkotutkimuksen kannalta merkittäviä tutkimusaiheita on monia, joiden avulla voidaan saada lisätietoa tunnetaitojen opetuksesta sekä sen hyödyistä.

Kirjallisuus ei ole ainoa tapa opettaa tunnetaitoja. Tunnetaitojen harjoittelussa on mahdollista hyödyntää niin musiikkia, näytelmiä, taidetta kuin pelejäkin (Arias ym., 2024, s. 21; Opetushallitus, 2025c). Ariasin ym. (2024) mukaan yhdistelemällä muun muassa kirjan lukua

ja näytelmiä, voidaan lapsen sosioemotionaalaisia taitoja kehittää tehokkaasti (s. 21). Näytelmissä hyödynnettävä ilmeiden jäljittely auttaa lasta oppimaan, miltä tunne lihaksistossa tuntuu (Mancer, 2017, s. 44). Tätäkin keinoa on mahdollista hyödyntää kirjallisuuden käsittelyn tukena liittämällä kirjallisuus näytelmään (Arias, ym., 2024, s. 21). Tämä tutkimus kohdistui nimenomaan kirjallisuuden sekä sen hyödyntämismahdollisuuksien tutkimiseen tunnetaitokirjojen uutuuden sekä kirjallisuuden monipuolisten hyötyjen vuoksi. Myös muut tunnetaitokasvatuksen menetelmät tarjoavat monia mahdollisuuksia tunnetaitokasvatuksen toteuttamiseen. Mikään tunnetaitokasvatuksen keino ei ole yksiselitteisesti huono tai hyvä. Tutkimalla tunnetaitokasvatuksen keinoja, opettajat pääsevät tutustumaan eri keinojen hyötyihin.

Tuentarpeisten lasten tunnetaitoja sekä tunnetaitokasvatuksen toteutusta tuentarpeisille lapsille on tutkittu melko vähän. Erityisesti tunnetaitokirjallisuuteen keskittyvää tutkimusta on vielä melko vähän. Tämäkään tutkimus ei keskittynyt tuentarpeisten lasten tunnetaitoihin, mutta tutkimusaineistosta nousi kommentteja niin kirjallisuuden kuin kuvien hyödyistä tuentarpeisten lasten opetuksessa. Tunnetaitojen merkitys kaikkien lasten keskuudessa on suuri, eivätkä tuentarpeiset lapset ole poikkeus. Tunnetaitokasvatuksen toteuttaminen jokaisessa ryhmässä on tärkeää, ja tästä syystä olisikin hyödyllistä tutkia tunnetaitokasvatuksen keinoja tuentarpeisten lasten tunnetaitojen kehitystä. Haastatteluaineistosta hyödyllisiksi keinoiksi nousivat kuvat sekä viittomat, joiden tarpeellisuus näkyy myös muissa lapsiryhmissä. Tuentarpeisten lasten tunnetaitokasvatusta tutkimalla voidaan tarjota keinoja vuorovaikutuksen edistämiseen arjen tilanteissa. Tunnetaitojen merkitys niin varhaiskasvatuksen kuin alkuopetuksenkin arjessa on keskeinen vaikuttaen kaikkeen arjen toimintaan ja tästä syystä aiheen jatkotutkimus on erityisen tärkeää.

Lähdeluettelo

- Akmanoglu, N. (2015). Effectiveness of teaching naming facial expression to children with autism via video modeling. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 15(2), 519-537.
- Arias, M. A., Neira-Piñero, M. del R. & Rodríguez, C. (2024). A drama-based intervention to improve emotional intelligence in early childhood education. *European Journal of Psychology of Education*, 40, 13. <https://doi.org/10.1007/s10212-024-00906-6>
- Britt, S., Davis, J., Wilkins, J. & Bowlin, A. (2016). The benefits of interactive read-alouds to address social-emotional learning in classrooms for young children. *Journal of Character Education*, 12(2), 43-57.
- Burris, J. L., Chernenok, M., Bussey, T. R. & Rivera, S. M. (2019). Emotional development in the context of developmental disorders. Teoksessa V. LoBue, K. Perez-Edgar, & K. A. Buss (toim.), *Handbook of emotional development* (s. 749–766). Springer International Publishing.
- Camras, L. A. (2019). Facial expressions across the life span. Teoksessa V. LoBue, K. Perez-Edgar & K. A. Buss (toim.), *Handbook of Emotional Development* (s. 83–103). Springer International Publishing.
- Cartledge, G. & Kiarie, M. W. (2001). Learning social skills: Through literature for children and adolescents. *Teaching Exceptional Children*, 34(2), 40-47.
- Dollar, J. M. & Calkins, S. D. (2019). The development of anger. Teoksessa V. LoBue, K. Perez-Edgar & K. A. Buss (toim.), *Handbook of Emotional Development* (s. 199–225). Springer International Publishing.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2015). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.
- Fanni Emotions. (2025). *Fanni-sarja*. <https://fanniemotions.com/tuote-osasto/fanni-sarja/?srsltid=AfmBOordVZFCLvGjLoNjRGqHSMM0oHPlsgrkWX6OKWu6aLIvBp3AsFTD>
- Griffith, R., Davison, K., Kight, L. & Stanmore, I. (2025). Supporting emotional intelligence and inferential comprehension using character analysis in picturebooks. *The Reading Teacher*, 79(1), 1–7. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1002/trtr.2367>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2013). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Kucirkiva, N. (2019). How could children's storybooks promote empathy? A conceptual framework based on developmental psychology and literary theory. *Developmental Psychology*, 15(2), 120–134. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00121>

- Lahtinen, A. & Rantanen, J. (2019). *Tunnetaidot opetustyössä*. PS-kustannus.
- Mancer, E. (2017). Developing sensory processing and emotional intelligence through drama. *Educating Young Children: Learning and Teaching in the Early Childhood Years*, 23(2), 44-45.
- Messinger, D., Mitsven, S. G., Ahn, Y. A., Prince, E. B., Sun, L., & Rivero-Fernandez, C. (2019). Happiness and joy. Teoksessa V. LoBue, K. Perez-Edgar & K. A. Buss (toim.), *Handbook of Emotional Development* (s. 171–198). Springer International Publishing.
- Mieli ry. (2021). *Tunteet suuntaavat ajatuksia ja toimintaa*. Mieli ry. <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/tunteet-ja-tunnetaidot/tunteet-suuntaavat-ajatuksia-ja-toimintaa/>
- Mieli ry. (2024a). *Tunteet ja tunnetaidot*. Mieli ry. <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/tunteet-ja-tunnetaidot/>
- Mieli ry. (2024b). *Koululaisen tunnetaidot*. Mieli ry. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/lapset-ja-nuoret/ala-ja-ylakoulu/koululaisen-tunnetaidot/>
- Mieli ry. (2024c). *Tunteiden ilmaiseminen*. Mieli ry. <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/tunteet-ja-tunnetaidot/tunteen-ilmaiseminen/>
- Moksu, M. (10.2.2023). Lapsi oppii ratkomaan riitoja tarinan avulla – lasten tunnetaitokirjat ovat tehneet poikkeuksellisen vyöryn kauppoihin. *Yle*. Haettu 14.1.2025 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20017032>
- OECD. (2015). *Skills for social progress: The power of social and emotional skills*. OECD. <https://doi.org/10.1787/9789264226159-en>
- OECD. (2024). *Nurturing social and emotional learning across the globe: Findings from the OECD survey on social and emotional skills 2023*. OECD. <https://doi.org/10.1787/32b647d0-en>
- Opetushallitus. (16.1.2004). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet_2004.pdf
- Opetushallitus. (22.12.2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

- Opetushallitus. (2025a). *Tunnetaidot koulussa*. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/tunnetaidot-koulussa>
- Opetushallitus. (2025b). *Draaman opettamisesta*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/draaman-opettamisesta>
- Opetushallitus. (2025c). *Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla*. <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>
- Opetushallitus. (2025d). *Tunteiden ilmaiseminen*. <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/mun-elama/tunnetaidot/tunteiden-ilmaiseminen>
- Pasquier, A., Ponthieu, G., Papon, L., Bréjard, V. & Rezzi, N. (2022). Working on the identification and expression of emotions in primary schools for better oral production: An exploratory study of links between emotional and language skills. *Education 3-13*, 50(4), 1107-1120.
<https://doi.org/10.1080/03004279.2021.1938167>
- Pons, F., & Harris, P. L. (2019). Children's understanding of emotions or Pascal's "Error": Review and prospects. Teoksessa V. LoBue, K. Perez-Edgar & K. A. Buss (toim.), *Handbook of Emotional Development* (s. 431–449). Springer International Publishing.
- Preisler, G. & Ahlström, K. (1997). Sign language for hard of hearing children – A hindrance or a benefit for their development? *European Journal of Psychology of Education*, 12(3), 385–398.
- Pulimeno, M., Piscitelli, P. & Colazzo, S. (2020). Children's literature to promote students' global development and wellbeing. *Health Promotion Perspectives*, 10(1), 13-23.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Reyes, N. M., Factor, R. S. & Scarpa, A. (2020). Emotion regulation, emotionality, and expression of emotions: A link between social skills, behavior, and emotion problems in children with ASD and their peers. *Research in Developmental Disabilities*, 106, 103746. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2020.103770>
- Stifter, C., & Augustine, M. (2019). Emotion regulation. Teoksessa V. LoBue, K. Perez-Edgar, & K. A. Buss (toim.), *Handbook of emotional development* (s. 405–430). Springer International Publishing.
- Takacs, T. (2020). The impact of teacher emotional intelligence on at-risk student academic growth. ProQuest LLC.

- TENK. (2019). *Ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin ohje*. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- Tietoarkisto. (2021). *Tapaustutkimus. Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja*. Haettu 18.2.2025 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/tutkimusasetelma/tapaustutkimus/>
- Tominey, S. L., O'Bryon, E. C., Rivers, S. E. & Shapses, S. (2017). Teaching emotional intelligence in early childhood. *YC Young Children*, 72(1), 6-14.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Ulutaş, İ., Engin, K. & Bozkurt Polat, E. (2021). Strategies to develop emotional intelligence in early childhood. Teoksessa S. G. Taukeni (toim.), *The Science of Emotional Intelligence* (s. 57–69). IntechOpen.
- Ventelä, A. (20.5.2024). *Tunnetaidot kannattelevat koulussa ja kotona*. MIELI ry. Haettu 28.3.2025 osoitteesta <https://mieli.fi/artikkelit/tunnetaidot-kannattelevat-koulussa-ja-kotona/>
- Virtanen, M. (2017). *Kuusi askelta tunnetaitajaksi*. PS-kustannus.
- Voogt, J. & Roblin, N. P. (2012). A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences: Implications for national curriculum policies. *Journal of Curriculum Studies*, 44(3), 299–321.
- Yang, Y., & Wang, Q. (2019). Culture in emotional development. Teoksessa V. LoBue, K. Perez-Edgar & K. A. Buss (toim.), *Handbook of Emotional Development* (s. 569–593). Springer International Publishing.

Liitteet

Liite 1. Tietosuojaseloste

Rekisterin nimi	Opettajien käsitykset tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämisestä tunne- ja vuorovaikutuskasvatuksessa
Rekisterinpitäjä	Kerttu Kapuinen, kakapu@utu.fi , Turun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos
Vastuuhenkilön yhteystiedot	Kerttu Kapuinen, kakapu@utu.fi
Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Kyse on kandidaatin tutkielmaan liittyvästä aineistonkeruusta. Tutkimuksessa kerätään haastatteluja, joissa kartoitetaan opettajien käsityksiä tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämismahdollisuuksista sekä kokemuksia kirjallisuuden hyödyntämisestä lasten tunne- sekä vuorovaikutuskasvatuksessa. Haastatteluissa käsitellään opettajien aiempia kokemuksia tunnetaitokirjallisuudesta, ajatuksia kirjallisuuden hyödyntämisestä oppimisen tukena sekä ajatuksia tunnetaitokasvatuksesta.</p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on</p> <p>☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 ekohta)</p> <p>☐ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 a-kohta)</p> <p>☐ muu mikä</p>
Käsiteltävät henkilötietoryhmät	<p>Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja: haastateltavan ääni äänitysohjelmassa nauhoitettuna, työkokemus, kokemuksia tunnetaitokirjallisuuden hyödyntämisestä tunne- sekä vuorovaikutuskasvatuksessa.</p> <p>Tutkimusluvut kerätään kirjallisesti sekä vielä suullisesti tutkimuksen alussa osallistujilta.</p>
Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle. Tutkimusryhmään kuuluu opinnäytetyön tekijän lisäksi opinnäytetyön ohjaajat.
Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

Henkilötietojen säilyttämisaika	<p>Haastattelusta nauhoitetaan äänitiedosto käyttämällä haastateltavien toiveiden mukaisesti Turun yliopiston Zoom-palvelua tai Turun yliopiston ääninauhureita. Nauhoitettu äänitiedosto siirretään ja säilytetään SeaFilessa, yliopiston tietojärjestelmässä tietoturvallisesti, ja se poistetaan äänitysohjelmasta/äänitysnauhurista tämän jälkeen välittömästi. Äänitiedostot litteroidaan ja pseudonymisoidaan. Haastateltavista puhutaan haastatteluhetkestä eteenpäin pseudonymisesti esim. <i>Haastateltava1</i>. Tiedostoon ei jää suoria henkilötietoja. Alkuperäiset henkilötietoja sisältävät äänitiedostot säilytetään erillään pseudonymisoidusta aineistosta. SeaFilen äänitiedostot hävitetään, kun kandidaatin tutkielma on valmis ja arvosanat rekisterissä. Litteroidut sekä pseudonymisoidut haastattelumateriaalit säilytetään tarvittaessa 31.5.2032 asti.</p> <p>Tutkimukseen osallistuja hyväksyy, että hänen vastauksiaan hyödynnetään kandidaatin tutkielman lisäksi mahdollisesti myös pro gradu -tutkielmassa. Tutkimustietoja säilytetään enintään 31.5.2032 asti, jonka jälkeen aineisto hävitetään tietoturvallisesti.</p>
Rekisteröidyn oikeudet	<p>Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää käsittelyn tai vaikeuttaa sitä suuresti.</p> <p>Poisto-oikeuden toteuttamista arvioidaan tapauskohtaisesti.</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.</p>
Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	<p>Sähköpostiosoitteet kerätään haastatteluun vapaaehtoisesti ilmoittautuneilta haastattelukutsun lähettämiseksi. Muut henkilötiedot kerätään haastattelun yhteydessä.</p>
Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta	<p>Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.</p>

Liite 2. Haastattelun rakenne

Ensimmäiset kysymykset kartoittavat haastateltavat käsityksiä tunnetaitojen opetuksen tärkeydestä ja tunnetaitokirjallisuudesta sekä sen hyödyntämisestä. Ensimmäinen haastattelu ennen opetustuokion toteuttamista sekä tunnetaitokirjaan tutustumista:

1. Kuinka tärkeänä koet tunnetaitojen opetuksen varhaiskasvatuksessa sekä peruskoulun toiminnassa?
2. Millä eri keinoilla koet tunnetaitojen opetuksen olevan mahdollista?
3. Oletko itse hyödyntänyt kirjallisuutta tunne- sekä vuorovaikutuskasvatuksessa? Jos kyllä, miten?
4. Minkälaiset harjoitteet voisivat toimia tunnetaitojen opetuksessa parhaiten?
5. Tiedätkö tunnetaitokirjoja? Jos kyllä, mitä?

Toisen haastattelun kysymykset kartoittavat opettajan kokemusta opetustuokiosta sekä hänen käsityksiään kirjallisuuden hyödyntämisen helppoudesta.

6. Kuvaile, miten tunne- sekä vuorovaikutustaitoja kehittävä opetustuokio eteni.
7. Miten koet lasten suhtautuneen tunnetaitojen opetukseen ja miten lapset lähtivät toimintaan mukaan?
8. Uskotko kirjallisuuden vaikuttaneen lasten mielenkiintoon käsiteltävästä aiheesta?
9. Minkälaisena koet Fanni-kirjojen hyödyntämismahdollisuudet tunnetaitokasvatuksessa?
10. Kuinka työläänä/helppona koet kirjallisuuden hyödyntämisen tunnetaitokasvatuksen tukena?
11. Mitä ajatuksia sinulla heräsi tunnetaitokasvatuksesta?
12. Hyödyntäisitkö kirjallisuutta myöhemmin tunnetaitojen opetuksen tukena? Jos kyllä, miten?
13. Onko käsityksesi kirjallisuuden hyödyntämisestä tunnetaitokasvatuksessa muuttunut tämän prosessin aikana?